

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

М.І.Н.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

● ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО,
ФОЛЬКЛОРИСТИКА
ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

**Літературознавство,
фольклористика та мистецтвознавство**

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2021

УДК 37.01
Н15

Авторський колектив:

І. А. Астапенко, канд. філол. наук,
О. С. Тараненко, А. П. Краснящих, канд. філол. наук,
О. М. Сидоренко, канд. філол. наук, Н. А. Хомеча

Редакційна колегія:

А. І. Грітчина, канд. пед. наук, Т. В. Пещеріна, Т. М. Кречотіна

Рецензенти:

О. П. Сулима — доцентка кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, канд. філол. наук;

С. Г. Кравець — старша наукова співробітниця лабораторії дистанційного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, канд. пед. наук

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 3 від 27 серпня 2021 р.)*

Н15 **Навчальні** програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Літературознавство, фольклористика та мистецтвознавство / І. А. Астапенко, О. С. Тараненко, А. П. Краснящих та ін. ; [відп. за вип. Т. В. Пещеріна]. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. — 94 с.
ISBN 978-617-7945-34-4

Навчальні програми, що ввійшли до збірника, спрямовані на організацію науково-дослідницької роботи учнів за дослідницько-експериментальним напрямом позашкільної освіти у відділенні літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства Малої академії наук України.

Зміст навчальних програм враховує положення, що полягають в інтегруванні навчального матеріалу, який відображає ідею компетентнісного підходу — спрямованості освітнього процесу на формування в учнів спеціальних (дослідницьких) компетентностей.

УДК 37.01

ISBN 978-617-7945-34-4

© Авторський колектив, 2021
© Національний центр
«Мала академія наук України», 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Навчальна програма «Літературна творчість». <i>Астапенко І. А.</i>	5
Навчальна програма «Літературна творчість». <i>Тараненко О. С.</i>	17
Навчальна програма «Зарубіжна література». <i>Краснящих А. П.</i>	33
Навчальна програма «Фольклористика». <i>Хомеча Н. А.</i>	55
Навчальна програма «Мистецтвознавство». <i>Сидоренко О. М.</i>	78
Відомості про авторів	92

ВСТУП

Суспільство висуває нові вимоги до підростаючого покоління, яке формується в умовах швидкого розвитку технологій, трансформації більшості галузей суспільної діяльності. Важливим є володіння уміннями проектувати, визначати й детально досліджувати об'єкти чи процеси, знаходити і використовувати потрібну для досягнення поставленої мети інформацію.

Сучасний етап розвитку освіти зумовлює необхідність організації більш ефективної роботи з дітьми та учнівською молоддю в закладах позашкільної освіти, діяльність яких відзначається практичною спрямованістю і широкими можливостями для самовизначення, самореалізації й соціалізації.

У контексті зазначеного діяльність Малої академії наук України окреслюється необхідністю розв'язання проблеми щодо активізації роботи з обдарованими дітьми та молоддю, які виявляють бажання займатися науково-дослідницькою діяльністю. Виконання такого завдання можливе за умови використання технологій, що сприяють не лише творчому, інтелектуальному і соціальному розвитку у процесі освітньої діяльності в позашкільному соціумі, а й забезпечують діяльнісний характер узагальнених знань, умотивовують до безперервної самоосвіти. Більш актуальною стає діяльність, спрямована на формування дослідницьких компетентностей здобувачів позашкільної освіти.

Навчальні програми, які увійшли до збірника, розроблені з урахуванням особливостей організації роботи секцій Малої академії наук України, форм, методів освітньої діяльності відповідно до поставлених цілей і завдань, досягнення й вирішення яких забезпечить формування в учнів предметних і дослідницьких компетентностей.

Маємо надію, що представлені в збірнику навчальні програми стануть у пригоді педагогам територіальних відділень Малої академії наук України, які використовують компетентнісний підхід задля забезпечення організації ефективної освітньої діяльності.

Т. Пещеріна,
заступниця директора НЦ «МАНУ»
з навчально-методичної роботи

І. А. Астапенко

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Літературна творчість покликана розвивати не лише здібності учня до навчання, а й художні нахили; формувати творчу особистість в умовах зацікавленості сучасними мистецькими процесами.

Навчальну програму «Літературна творчість» розроблено відповідно до положень законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», умов впровадження Концепції «Нова українська школа». У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Актуальність навчальної програми полягає в розробленні творчого підходу та системи планомірного розвитку творчих здібностей обдарованої молоді, залучення її до формування мистецького процесу, а отже і культурного обличчя країни.

Програма враховує сучасні досягнення літературознавчої науки, різноманітність літературного процесу на сучасному етапі, досвід вітчизняної та світової критичної думки.

Навчальна програма розрахована на дітей старшого шкільного віку, які мають потяг до літературної творчості.

Метою програми є створення умов для творчого розвитку учнів у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі літератури.

Завданнями програми є формування в учнів компетентностей:

- *пізнавальної*: сприяти засвоєнню поняття про природу літературної творчості; формувати уявлення про літературу на основі світоглядних засад українців та особливості функціонування художньої літератури на різних етапах її розвитку; розвивати інтерес до поглиблення теоретико-літературознавчих знань, літературного процесу;

- *практичної*: аналізувати літературні явища, визначати жанри художніх творів, особливості побудови композиції та сюжету, способи і прийоми типізації й індивідуалізації характерів; навчати писати літературні твори різних жанрів, редагувати власні тексти і тексти інших авторів; розвивати навички самостійної освітньої і науково-дослідницької діяльності;

- *творчої*: набувати досвід творчої діяльності; розвивати творчі здібності для реалізації власного творчого потенціалу; формувати потребу в самовизначенні, творчій самореалізації та самовдосконаленні;
- *соціальної*: розвивати інтерес до мистецького життя і літературного зокрема, активної участі в літературних заходах різного організаційного рівня; виховувати повагу до творчого доробку, думки та позиції інших; формувати загальну культуру, громадянську позицію, позитивні емоційно-вольові якості (самостійність, працелюбність, вимогливість, доброзичливість і товариськість).

Програма передбачає один рік навчання за основним рівнем — 324 години на рік, 9 годин на тиждень.

На заняттях використовуються такі методи: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод тощо), практичні (методичні прийоми: постановки завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причини недоліків, корегування); проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, пошук, спостереження, дослідження, аналіз), формування пізнавального інтересу (пізнавальні та творчі ігри, навчальні дискусії, введення до змісту занять цікавих оповідей), контролю і самоконтролю.

Передбачені теоретичні, практичні, індивідуальні заняття, екскурсії, участь у літературно-мистецьких вечорах і презентаціях книг тощо. Окрема кількість годин відводиться для підготовки й участі в літературних конкурсах, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Застосовуються такі засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції, технічні засоби.

Програмою передбачено проведення онлайн-ових занять на платформі «Zoom» із використанням спеціальних ресурсів: «Kahoot» — програма для онлайн-тестування (може використовуватися як під час аудиторних занять, так і в умовах дистанційного навчання), «Padlet» — додаток для створення онлайн-ової дошки для групової роботи, «YouTube» — портал для розміщення та перегляду відеозаписів. Використання сучасних технологій сприятиме виконанню творчих експериментів, вияву та розвитку в учнів творчих здібностей і можливостей їх реалізації тощо.

Контроль знань і вмінь здійснюється у формі виконання творчих і тестових завдань, а також під час проведення вікторин, літературних ігор, участі в конкурсах тощо. Увага приділяється написаним учнями творам, їх аналізу: відтворення настрою твору, наявності несподіваних і точних образів, деталей, у разі потреби — рими, дотримання ритмічного малюнка, що задавався автором на початку твору; у прозовому творі

звертається увага на створення цілісної тематичної і настроєвої картини, на композиційну та логічно-психологічну переконливість.

Програму розроблено відповідно до методичних рекомендацій щодо змісту й оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 р. № 14.1/10–1685).

Перелік обладнання подано як орієнтовний відповідно до можливостей закладу освіти.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	—	3
Розділ 1. Роди, види, жанри літератури: епос, лірика, драма	26	39	65
1.1. Проза. Жанри та їх особливості	4	6	10
1.2. Поезія класична та сучасна	6	9	15
1.2.1. Основи версифікації	8	12	20
1.3. Драматургія	8	12	20
Розділ 2. Сучасний літературний процес: стан і перспективи	4	6	10
2.1. Література: традиції і сьогодення. Їх зв'язок і протиставлення	2	3	5
2.2. Як знайти своє місце в сучасному літературному процесі	2	3	5
Розділ 3. Форми творчої реалізації: конкурси, проєкти, інтернет-простір. Критика як невід'ємна складова творчості	24	36	60
3.1. Конкурс — особливий формат творчого вияву. Замовні твори	4	6	10

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
3.2. Мистецькі проекти та перформанси	8	12	20
3.3. Інтернет-простір як альтернативний простір занурення в літературний процес	8	12	20
3.4. Критика — вид взаємодії між читачем та автором	4	6	10
Розділ 4. Організація творчого часу і простору	20	30	50
4.1. Власне робоче місце. Технічна робота над творами	10	15	25
4.2. Складнощі в літературній творчості	10	15	25
Розділ 5. Основи творчої діяльності в контексті конкурсу	58	76	134
5.1. Сучасні напрями літературознавчих досліджень. Концепція творчої роботи	6	13	9
5.2. Визначення художнього задуму роботи	8	10	18
5.3. Структуризація творчої роботи	7	10	17
5.4. Оформлення творчої роботи	7	10	17
5.5. Робота з додатками до творчої роботи	10	10	20
5.6. Практична робота	10	10	20
5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів	10	13	23
Підсумок	—	2	2
Разом	135	189	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання секції літературної творчості.

План роботи на навчальний рік.

Правила внутрішнього розпорядку.

Організаційні питання.

Практична частина. Інструктаж із техніки безпеки і протипожежних заходів у закладі позашкільної освіти.

Підготовка засідання активу секції літературної творчості.

Розділ 1. Роди, види, жанри літератури: епос, лірика, драма (65 год)

1.1. Проза. Жанри та їх особливості (10 год)

Теоретична частина. Поділ прози на великі і малі форми.

Класичні зразки оповідань, новел, нарисів, повістей, романів.

Розвиток сучасної прози.

Практична частина. Написання новели. Робота із творами, написаними учнями.

1.2. Поезія класична та сучасна (15 год)

Теоретична частина. Образ як фундаментальний елемент поезії, засоби його проектування.

Тропи. Види тропів, їх застосування.

Звучання вірша: алітерація, асонанси, анафора та її види, дисонанси.

Практична частина. Тренінг «Зорова поезія — несучасне мистецтво для сучасного автора». Робота із творами, написаними учнями.

1.2.1. Основи версифікації (20 год)

Теоретична частина. Канонічний і неканонічний розміри. Класичні і неканонічні форми вірша. Силабо-тонічні розміри.

Специфіка української силабо-тоніки. Верлібр, його сучасні форми.

Практична частина. Написання верлібру. Робота із творами, написаними учнями.

1.3. Драматургія (20 год)

Теоретична частина. Драма як особливий вид літератури.

Основні закони драматургії.

Композиція драми, дійові персонажі, позасценічні образи.

Практична частина. Створення моноп'єси на п'ять хвилин. Робота із творами, написаними учнями.

Розділ 2. Сучасний літературний процес: стан і перспективи (10 год)

2.1. Література: традиції і сьогодення. Їх зв'язок і протиставлення (5 год)

Теоретична частина. Традиції та новаторство. Що можна запозичити і чи варто це робити.

Творчість поза контекстом. Коли письменник не вписаний у сучасну парадигму стилів.

Практична частина. Тренінг «Перевтілення “Я в іншому”». Робота із творами, написаними учнями.

2.2. Як знайти своє місце в сучасному літературному процесі (5 год)

Теоретична частина. Як митець шукає місце в літературі.

Робота епігонів — чим вона відрізняється від високої творчості.

Власне місце в літературі, шляхи його визначення.

Практична частина. Обговорення «Чужий проєкт. Чи можна перевершити автора ідеї». Робота із творами, написаними учнями.

Розділ 3. Форми творчої реалізації: конкурси, проєкти, інтернет-простір. Критика як невід’ємна складова творчості (60 год)

3.1. Конкурс — особливий формат творчого вияву. Замовні твори (10 год)

Теоретична частина. Конкурс як особливий формат творчості: жанри, стилі, напрями.

Оформлення творів. Чи може візуальне сприйняття вирішити долю тексту.

Типові помилки під час редагування твору «під конкурсний формат». Твори під знаменні дати, свята, події. Їх відмінність від основного творчого масиву.

Історія творів на замовлення у світовій літературі.

Підготовка до написання творів на замовлення.

Практична частина. Написання твору на задану тему. Робота із творами, написаними учнями.

3.2. Мистецькі проєкти та перформанси (20 год)

Теоретична частина. Літературний проєкт. Творча мета, цілі та завдання. Значення проєктної роботи в індивідуальній літературній творчості.

Перформанс. Як організувати перформанс: приклади, підбір матеріалу, форми реалізації.

Практична частина. Визначення основних параметрів власного проєкту. Складання схеми. Робота за проєктами.

3.3. Інтернет-простір як альтернативний простір занурення в літературний процес (20 год)

Теоретична частина. Літературні портали, їх місце та роль у сучасному літературному процесі. Взаємодія молодого письменника з такими джерелами.

Практична частина. Обговорення проблеми «Сучасна література — куди прямуємо». Написання творів, їх обговорення.

3.4. Критика — вид взаємодії із читачем (10 год)

Теоретична частина. Ідеальний критик, його роль у творчому становленні молодого письменника.

Яку критику можна вважати неконструктивною.

Негативна критика. Правильне ставлення.

Практична частина. Написання критичної статті на твір учня із секції. Обговорення текстів, написаних учнями.

Розділ 4. Організація творчого часу і простору (50 год)

4.1. Власне робоче місце. Технічна робота над творами (25 год)

Теоретична частина. Організація власного робочого місця: «творчий хаос» і «творчий космос».

Технічна перевірка твору.

Редагування. Редагування та критика — складна взаємодія. Нові техніки — місце для експерименту.

Практична частина. Обговорення «Секрети письменницької праці. Як вдається майстрам створити особливу атмосферу». Робота із творами, написаними учнями.

4.2. Складнощі в літературній творчості (25 год)

Теоретична частина. Подолання письменницької кризи.

Самостійна популяризація творів.

Редакторська відмова. Чому твори не затверджують до публікації.

Практична частина. Тренінг «Примусити себе дописати». Робота із творами, написаними учнями.

Розділ 5. Основи творчої діяльності в контексті конкурсу (134 години)

5.1. Сучасні напрями літературознавчих досліджень. Концепція творчої роботи (9 год)

Теоретична частина. Поняття про творчість.

Літературознавство як галузь філології. Структура і функції літературознавчої теорії.

Метод. Методологія і методика. Різновиди літературознавчих досліджень.

Основні принципи творчої лабораторії.

Концепція літературного твору.

Практична частина. Обговорення творчості учнів. Формулювання проблематики літературознавчих досліджень.

5.2. Визначення художнього задуму роботи (18 год)

Теоретична частина. Художній задум. Оригінальні втілення художнього задуму в літературній спадщині українських і світових письменників.

Авторський підхід. Робота з виокремленням деталей у художньому тексті.

Практична частина. Написання коротких художніх творів на одну із запропонованих тем. Обговорення втілення художнього задуму.

5.3. Структуризація творчої роботи (17 год)

Теоретична частина. Структура творчої роботи. План-проспект.

Принципи збирання інформаційного матеріалу, оброблення творчого матеріалу.

Конспектування. Види конспектів.

Розроблення структури творчої роботи. Використання творчих методів і методик.

Теоретична і практична цінність творчої роботи.

Практична частина. Обговорення структури творів. Перегляд, обговорення тематичних презентацій.

5.4. Оформлення творчої роботи (17 год)

Теоретична частина. Вимоги до оформлення творчої роботи. Уникнення типових помилок. Оригінальний підхід до оформлення творчої роботи.

Художній твір у форматі конкурсу.

Практична частина. Оформлення тестових робіт на конкурс. Дискусія щодо творчих робіт.

5.5. Робота з додатками до творчої роботи (20 год)

Теоретична частина. Синкрезія мистецтв. Узаємодія літератури з іншими видами мистецтва.

Доповнення творчої роботи ілюстративними матеріалами.

Органічний синтез вербального і візуального у творчій конкурсній роботі.

Практична частина. Оформлення тестових додатків. Презентація додатків до творчих робіт, дискусія.

5.6. Практична робота (20 год)

Теоретична частина. Збирання, оброблення та систематизація теоретичних, практичних даних. Відбір матеріалу.

Написання творчої роботи. Формулювання висновків. Правила оформлення презентаційного матеріалу. Складання плану захисту творчої роботи. Презентація результатів дослідження.

Творча дискусія. Культура ведення дискусії. Публічний виступ.

Практична частина. Застосування медійних засобів під час роботи над проєктом. Обговорення рекомендацій щодо оформлення роботи.

Оформлення посилань на літературу.

Формування списку використаних джерел.

Укладання додатків до науково-дослідницької роботи.

Написання й оформлення творчої роботи.

5.7. Підготовка постера. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження (23 год)

Теоретична частина. Розроблення постера до конкурсу-захисту.

Правила складання й оформлення презентації.

Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії.

Підготовка роботи до захисту. Інформаційний супровід роботи і презентації.

Практична частина. Підготовка постера, доповіді, презентації.

Підсумок (3 години)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи секції упродовж року. Поради і рекомендації для подальшої творчої роботи.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- зміст основних понять із літературознавства: «художня література як мистецтво слова», «художній образ у літературі», «тема художнього твору», «ідея художнього твору», «мова художнього твору», «зміст і форма літературного твору», «віршування», «літературний рід», «літературний жанр», «літературний процес», «художній метод», «літературний напрям», «стиль письменника»;
- стильові напрями в літературі, течії, школи;
- особливості сучасного літературного процесу;
- специфіку підготовки творів до конкурсів;
- правила оформлення творчої роботи, постера, презентації, доповіді;

- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи, яка подається на Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України.

Учні мають уміти:

- працювати із джерелами інформації;
- формулювати думки послідовно й логічно;
- удосконалювати власну творчу майстерність;
- добирати відповідну лексичну термінологію для написання творчих робіт для участі в літературних конкурсах, науково-дослідницької роботи з метою участі у Всеукраїнському конкурс-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- використання лексичної термінології;
- написання, оформлення творчої роботи;
- редагування творчих робіт;
- оформлення творчого доробку для участі в літературних конкурсах;
- написання науково-дослідницької роботи для участі у Всеукраїнському конкурс-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України;
- створення постера, презентації, доповіді для участі в конкурс-захисті науково-дослідницьких робіт.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, наочність	Кількість, шт.
Комп'ютер	У разі потреби
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Магнітофон	1
USB-флешнакопичувач	У разі потреби
Телевізор	1
Програваач компакт-дисків	1
Папір друкарський	У разі потреби

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%-D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
2. Про освіту : Закон України від 16 липня 2019 року № 10-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.11.2020).
3. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 червня 2000 року № 1841-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 21.11.2020).
4. Виконання та захист науково-дослідницької роботи : навч.-метод. посіб. / упоряд. О. І. Дзезинський, І. І. Єгорова, С. Ю. Львова. Київ : РВЦ КПДЮ, 2008. 25 с.
5. Стеченко Д., Чмир О. Методологія наукових досліджень : підручник. Київ : Знання, 2005. 309 с.
6. Ткаченко А. Мистецтво слова (вступ до літературознавства) : підручник для студ. вищ. навч. закладів з гуманітарних спеціальностей філологія, журналістика, літерат. творчість; КНУТШ. 2-е вид., випр. і доповн. Київ : Київський університет, 2003. 448 с.
7. Стех М.-Р. Оглянувшись на півстоліття... : дискусія, яка не відбулася, або Ігор Костецький про мистецтво перекладу (і слова загалом). *Кур'єр Кривбасу: література, культурологія, політика, народознавство*. 2009. № 232/233. С. 180–183.
8. Лучук І. Іван Франко про мистецтво поетичне: дискурс лірики : зб. наук. пр. Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2011. Вип. 74. С. 77–85.
9. Лучук І. Українська літературознавча думка про мистецтво поетичне (спроба шкіцу). *Література. Фольклор. Проблеми поетики* : наукове видання. М-во освіти і науки, молоді та спорту України; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. Вип. 37, ч. 1. С. 195–203.
10. Бумбур Ю. М. Авторська рефлексія в літературному творі (на матеріалі прози Джона Фаулза) : дис. ... канд. філол. наук : Спец. 10.01.06 — теорія літератури; Горлівський держ. пед. ін-т іноз. мов. Горлівка, 2009. 193 с.
11. Гундорова Т. До проблеми інтерпретації: класична і неklasична теорія літератури. *Філологічні семінари*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 6-ка Ін-ту філології. Київ, 2008. Вип. 11 : Теорія літератури у вищій школі. С. 10–12.
12. Оліфіренко В. Підручник з української літератури: історія і теорія. Донецьке відділення центру гуманітарної освіти НАНУ. Донецьке

відділ. науков. т-ва ім. Шевченка. Донецьк : Східний видавничий дім, 2003. 324 с.

13. Наєнко М. Теорія і літ-творчість: кафедральні ретро- і перспективи : альманах Полтавського державного педагогічного університету. Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2012. № 2 (27). С. 142–156.
14. Шестакова Е. Теоретичні аспекти співвідношення текстів художньої літератури та масової комунікації : дис. ... канд. філол. наук. Спец. 10.01.08 – журналістика; 10.01.06 – теорія літератури; КНУТШ, Інститут журналістики. Київ, 2006. 413 с.
15. Безпечний І. Теорія літератури. Київ : Смолоскип, 2009. 388 с.
16. Юніцька Н. Теорія літератури в школі. Харків : Основа, 2012. С. 128.
17. Костюков В. П., Мотурнак Є. В. Інформаційний працівник : навч. посіб. Київ : Група ВНУ, 2011. 336 с.

О. С. Тараненко

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ»

ОСНОВНИЙ, ВИЩИЙ РІВНІ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Позашкільна освіта є важливою складовою системи безперервної освіти, що визначено Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту». Її діяльність спрямована на розвиток природного хисту школярів у сферах творчості, науки і техніки, здобуття ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для соціалізації та подальшої самореалізації.

Навчальна програма «Літературна творчість» розроблена з урахуванням положень законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузєю «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Навчальна програма враховує сучасні досягнення літературознавчої науки, різноманітність літературного зокрема та культурного життя взагалі.

Програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку і спрямована на вихованців віком від 14 до 18 років.

Метою програми є формування у вихованців системного і масштабного мислення, аналітичного погляду на літературний процес.

Завданнями програми є формування у вихованців компетентностей:

- *пізнавальної*: засвоїти поняття про природу творчості, поглибити теоретико-літературознавчі знання, формувати інтерес до літературного процесу в усіх його проявах;

- *практичної*: оволодіти творчою майстерністю: вироблення вміння вести спостереження над засобами типізації й індивідуалізації характерів художніх творів, побудовою композиції та сюжету, мовою та особливостями творення віршової тканини, написання творів різних жанрових форм; використовувати елементи версифікації; формувати навички редагування власних текстів і текстів інших авторів; розвивати навички самостійної освітньої, науково-дослідницької діяльності;

- *творчої*: набувати досвід творчих пошуків, досягти розвитку творчих здібностей, образного і логічного мислення, уяви, фантазії, здатності самостійно знаходити образи (теми) для реалізації власного оригінального творчого потенціалу; формувати потребу у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні;

- *соціальної*: розвивати творче бачення й аналітичний підхід до літературних явищ; брати активну участь у літературних конкурсах; розвивати інтерес до мистецького життя і літературного зокрема, потяг до читання новинок літератури, часописів; формувати загальну культуру, громадянську позицію; виховувати повагу до творчої діяльності інших; формувати позитивні якості емоційно-вольової сфери: самостійність, працелюбність, вимогливість, доброзичливість і товариськість.

Програма передбачає два роки навчання:

1-й рік — основний рівень — 324 год на рік, 9 год на тиждень;

2-й рік — вищий рівень — 324 год, 9 год на тиждень.

Програма першого року навчання передбачає ознайомлення із творчим інструментарієм (засобами версифікації), усвідомлення творчого процесу як процесу підсвідомого виявлення хисту, значення відповідальності за художнє слово, прищеплення зацікавленості до творів художньої літератури та постійної потреби в читанні.

Програма другого року навчання спрямована на поглиблення й аналітичне ознайомлення з художньою літературою рідного краю, вітчизняною та світовою літературою; формування серйозного ставлення до своєї обдарованості, почуття відповідальності за власне слово, оволодіння художніми засобами.

На заняттях гуртка використовуються такі методи: словесні (розповідь, лекція, бесіда тощо), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод), практичні (методичний прийом, де є сформульоване завдання, планування його виконання, оперативне стимулювання, регулювання і контроль, аналіз підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування), проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, пошук, спостереження, дослідження, аналіз), методи формування пізнавального інтересу (пізнавальні та творчі ігри, завдання, навчальні дискусії), методи контролю та самоконтролю.

Під час роботи передбачені теоретичні, практичні, індивідуальні заняття, екскурсії, участь у літературно-мистецьких вечорах, презентаціях книг, літературно-мистецьких фестивалів, підготовка, участь у літературних конкурсах, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Для розвитку творчих здібностей і розширення світогляду, інтелектуальних знань заплановано проведення занять «У майстерні письменника», на яких розглядаються найкращі твори майстрів слова (класиків і письменників-сучасників), організуються зустрічі з поетами, прозаїками, драматургами. У цьому контексті пропонується користуватися календарем річниць, інших знаменних дат культурного життя України і зарубіжжя.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції, технічні засоби (звукові, екранно-звукові).

Контроль знань і вмінь вихованців здійснюється у формі виконання творчих і тестових завдань, а також під час проведення вікторин, літературних ігор, участі в конкурсах тощо. Велика увага приділяється роботі над творами, написаними учнями (прочитання керівником гуртка учнівського твору, його аналіз: відтворення настрою та відповідних психологічному стану ліричного героя деталей, художніх образів, мовного ряду; звертається увага на створення цілісної тематичної та настроєвої картини, композиційну та логічно-психологічну переконливість твору; якщо це вірш, то звертається увага на якість рими, ритмічного малюнка).

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, що організуються згідно з Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Основний рівень, перший рік навчання **НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Роди і жанри літератури. Проза	12	12	24
3.	Письменник і час. Роль мистецтва в суспільстві. Взаємовплив видів мистецтв	18	15	33
4.	Поезія (художня тканина твору)	15	18	33
5.	Драматургія	9	9	18
6.	Поезія. Метрика	15	18	33
7.	Ліро-епічні жанрові форми	9	9	18
8.	Традиції та новаторство в літературі	9	12	21
9.	Від гумору до сарказму	9	12	21
10.	Мова як визначальний показник приналежності твору до стильового напрямку	12	9	21

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
11.	Аналітична робота	12	21	33
12.	У майстерні письменника	—	21	21
13.	Підготовка до літературних конкурсів	6	18	24
14.	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	3	15	18
15.	Підсумок	1	2	3
Разом		131	193	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Порядок і план роботи гуртка. Організаційні питання.

Література як вид мистецтва. Складові літературної творчості.

Практична частина. Виконання творчого завдання «Улюблений письменник, улюблений твір».

2. Роди і жанри літератури. Проза (24 год)

Теоретична частина. Роди і жанри літератури. Спільне і відмінне в художній прозі, поезії, драматургії.

Поняття «велика проза» і «мала проза».

Особливості жанрових форм.

Композиція та її елементи.

У майстерні письменника (аналітична робота).

Практична частина. Написання сюжету за формулою: пролог, пейзаж, портрет, ретроспекція, зав'язка, інтер'єр, діалог, ретардація, кульмінація, діалог, пейзаж, портрет, розв'язка, епілог.

Аналіз написаного.

3. Письменник і час. Роль мистецтва в суспільстві. Взаємовплив видів мистецтв (33 год)

Теоретична частина. Митець як провідник енергії (ідей, нових віянь) своєї епохи.

Надбання попередніх епох: періодизація літератури (антична література, література середніх віків, ренесансу, класицизму).

Доба бароко. Особливості українського бароко.

Просвітництво.

Романтизм, його види. Літературні взаємовпливи.

Реалізм, його види.

Модерн та авангард.

Стильові течії в літературі, угруповання.

Особливості сучасної літератури (інтертекстуальність).

Практична частина. Тестові завдання, літературні ігри, аналітична робота. У майстерні письменника.

Індивідуально-практична робота.

Подання запропонованого уривка із твору різними стилями.

4. Поезія (художня тканина твору) (33 год)

Теоретична частина. Осібність і специфіка поетичного мистецтва.

Роль асоціативного мислення, уяви у творенні поетичної тканини тексту.

Фоніка (звуківі засоби увиразнення художнього образу).

Тропи (прості і складні). Образи тактильні, кольорові, із запахом, зорові.

«Секрет» автологічного вірша.

Стилістичні підсилювальні художні прийоми (риторичні фігури, види градації, тавтологія, паралелізми, антитеза).

Практична частина. Тестові завдання, аналітична робота, індивідуально-практична робота, літературні ігри.

5. Драматургія (18 год)

Теоретична частина. Специфіка жанру драматургії та жанрові форми.

Дійові особи, персонажі, позасценічні образи.

Особливості драматургії на сучасному етапі (герой — антигерой).

З історії жанру (вертеп). Особливості різдвяних свят.

Практична частина. У майстерні драматурга. Аналітично-практична робота (індивідуальна).

Написання діалогу на задану тему.

Виконання тестів.

Робота над творами, написаними учнями.

6. Поезія. Метрика (33 год)

Теоретична частина. Особливості обрядово-календарної поезії. Зимовий цикл.

Елементи фольклору в сучасній літературі.

Духовна література на сучасному етапі.

Поняття інтенції. Медитація. Притча. Система римування. Рима та її якість. Ритмічний малюнок вірша. Поняття про строфу і строфіку.

«Тверді поетичні форми» (октава, тріолет, брахіколон, рондель, сонет). Модифікації сонета. Курйозні вірші. Деякі східні строфічні форми (газельі, хайку, рубаї, танка).

Верлібр та його особливості.

Практична частина. У майстерні поета.

Аналітично-практична робота (індивідуальна).

Робота над творами, написаними учнями.

Гра в буриме.

Лабораторна робота.

7. Ліро-епічні жанрові форми (18 год)

Теоретична частина. Сюжетні поетичні твори (балада, поема).

Школа романтиків.

Поняття про цикли творів.

Елементи композиції поетичних творів (рамка, амебейна композиція, паралелізми, тавтограми, стилістична та словесна анафора).

Практична частина. Аналітично-практична робота (індивідуальна).

8. Традиції та новаторство в літературі (21 год)

Теоретична частина. Єдність змісту і форми літературного твору. Вплив часу на формування образів.

Імпресіонізм. Експресіонізм. Неореалізм. Екзистенціалізм. Постмодернізм та постпостмодернізм.

Літературні угруповання.

Сучасні літературні пошуки.

Практична частина. У майстерні поета, письменника.

Аналітично-практична робота (індивідуальна), лабораторна робота.

Тестові завдання.

Робота над творами, написаними учнями.

Ознайомлення із часописами «Дніпро», «Всесвіт», «Дзвін», «Харків», «Склянка часу».

9. Від гумору до сарказму (21 год)

Теоретична частина. Жанрові форми. З історії жанру епіграми.

Особливості композиції, мовного шару гумористичних творів.

Байка. Пародія.

Практична частина. У майстерні гумориста.

Написання байки, пародії, епіграми, дружнього шаржу. Аналітично-практична робота (індивідуальна).

Робота над творами, написаними учнями.

10. Мова як визначальний показник приналежності твору до стильового напрямку (21 год)

Теоретична частина. Мова твору.

Стильові авторські особливості художності тексту. Природність інтонації (твору) і художня деталь.

Практична частина. Вікторина, літературні ігри, лабораторна робота. Аналітично-практична робота. Індивідуальна робота над творами.

11. Аналітична робота (33 год)

Теоретична частина. Уміння читати твір, визначати художню цільність логічного та психологічного шарів твору, співвідносність інтелектуального рівня з художніми образами.

Ідейно-художній та ідейно-тематичний аналіз творів.

Визначення концепції поетичної збірки за її назвою. Ідентифікація ліричного героя з автором збірки (твору).

«Словник літературознавчих термінів», «Українська літературна енциклопедія».

Практична частина. Написання анотації до збірки віршів, оповідання.

Написання відгуку на прочитаний художній текст. Усний аналіз, відзначення «вдалих місць» у творі, відзначення «слабких місць» у технічному виконанні, психологічній подачі образу.

12. У майстерні письменника (21 год)

Практична частина. Зустрічі з поетами, прозаїками, драматургами, гумористами.

Тематичні години, присвячені творчості визначних майстрів художнього слова.

13. Підготовка до літературних конкурсів (24 год)

Теоретична частина. Положення, умови, завдання літературних конкурсів.

Підготовка матеріалу (відбір творів для конкурсу), оформлення конкурсної роботи.

Практична частина. Підготовка до конкурсу.

Підготовка до публічного виступу з власними творами.

Складання доповіді.

Підготовка мультимедійної презентації.

Підготовка виступу (захисту) до очного етапу конкурсу.

14. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Теоретична частина. Вимоги конкурсів.

Практична частина. Участь у літературних конкурсах міського, обласного та всеукраїнського рівнів.

Участь у творчих вечорах письменників, тематичних вечорах у книгарнях.

Участь у вечорах обласної організації Національної спілки письменників України.

Екскурсії до музеїв, пам'ятних місць, відвідування виставок, клубів, театрів.

Презентація власної творчості (виступи).

15. Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підсумки роботи гуртка за навчальний рік.

Практична частина. Проведення літературного концерту (читання власних творів). Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- зміст основних понять із літературознавства: «художня література», «вид мистецтва», «специфіка художньої літератури», «літературні види, роди, жанри», «художній образ і засоби його творення», «тема художнього твору», «ідея художнього твору», «композиція та її складові», «мова художнього твору», «єдність змісту і форми літературного твору», «метрика», «фоніка», «стильові фігури віршування», «літературний процес», «художні методи», «літературні напрями, течії, школи, угруповання»;
- особливості розвитку літератури на сучасному етапі;
- основи літературної творчості та наукової діяльності;
- вимоги до оформлення результатів творчої роботи;
- різновиди наочності для презентації своєї роботи;
- правила культури мовлення та поведінки під час виступу, ведення дискусії.

Вихованці мають уміти:

- аналізувати художній твір, обґрунтовувати власну оцінку;
- визначати найбільш важливі в художньому плані частини твору;
- розвивати власну літературну обдарованість;
- виправляти, замінювати неякісну, неточну деталь на доречний, логічно та настроєво вмотивований художній образ;
- подавати одну «тему» в різних стильових ключах;
- відрізняти декларативність від емоційно наповненого і вагомого художнього образу (твору);
- вивершувати власний стиль письма.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- виконання творчих завдань;
- написання, редагування художніх текстів різних жанрів і стилів, літературного перекладу;
- здійснення ідейно-художнього, ідейно-тематичного аналізу творів;
- визначення концепції поетичної збірки за її назвою;
- оформлення творчого доробку для участі в літературних конкурсах;
- здійснення підготовки до участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України;
- оцінювання творчих доробків інших доброзичливо;
- презентування результатів творчої діяльності, аргументованого відстоювання власної позиції.

Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Проза	9	15	24
3.	Індивідуальний стиль. Стильові напрями	15	15	30
4.	Складники поетичної майстерності	15	21	36
5.	Духовна література в контексті сучасності	6	9	15
6.	Драматургія	9	12	21
7.	Особливості композиційної побудови творів різних жанрових форм	9	12	21
8.	Від гуморудо сарказму	6	9	15
9.	Традиції та новаторство в літературі	9	12	21
10.	Публіцистика та літературно-художня критика в літературному процесі	9	9	18
11.	Значення художнього перекладу в літературному процесі	9	9	18
12.	Аналітична, індивідуально- практична робота	—	27	27
13.	У майстерні письменника	6	15	21
14.	Підготовка до літературних конкурсів	6	21	27
15.	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	6	18	24
16.	Підсумок	1	2	3
Разом		116	208	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Порядок і план роботи гуртка. Організаційні питання.

Особливості художньої літератури як виду мистецтва.

Завдання письменника.

Відповідальність письменника за своє слово.

Практична частина. Написання твору «Що я очікую від літературного твору». Аналіз творів.

2. Проза (24 год)

Теоретична частина. Особливості жанрових форм прози. Правда життя і художня правда твору. Значення великих форм жанру прози.

Особливості сучасної української прози.

Практична частина. У майстерні письменника.

Написання творчого завдання (новели).

Робота над творами, написаними учнями.

Індивідуально-практична робота.

3. Індивідуальний стиль. Стильові напрями (30 год)

Теоретична частина. Стиль письменника.

Стильові напрями в літературі, періодизація літератури (антична, середньовіччя, епохи відродження, бароко, просвітництво, романтизм та його види, сентименталізм, реалізм та його види; імпресіонізм, експресіонізм, авангард, модерн, екзистенціалізм).

Представники нових хвиль в українській літературі початку ХХ століття.

Мартиролог Яра Славутича.

Постмодерн.

Угрупування в українській літературі нового часу, постаті.

Практична частина. Вікторина. Виконання тестів і творчих завдань.

Робота над творами, написаними учнями.

Виконання індивідуальних завдань.

4. Складники поетичної майстерності (36 год)

Теоретична частина. Особливості поетичної тканини твору. Роль асоціативного мислення, уяви, фантазії у творенні образів і сприйнятті художнього тексту.

Тропи (прості, складні).

Підсилювальні засоби виразності та експресії (стилістичні фігури). «Секрети» автологічного вірша.

Строфіка, тверді поетичні форми, курйозні вірші.

Практична частина. Виконання тестів і творчих завдань.

Зустріч у майстерні поета.

Робота над творами, написаними учнями.

Індивідуальна практична робота.

5. Духовна література в контексті сучасності (15 год)

Теоретична частина. Література духовного змісту та її інтеграція в сучасне життя.

Сучасна духовна література. Поняття інтенційності.

Твори філософського та медитативного характеру.

Вертеп. Філософська казка. Притча.

Практична частина. У майстерні поета.

Написання казки або притчі.

Індивідуальна практична робота.

6. Драматургія (21 год)

Теоретична частина. Жанри драматургії.

Драматичні форми на вимогу часу.

Радіоп'єса. Одноактівка, моноп'єса.

Дійові особи, позасценічні образи, їх роль в ідеї драматичного твору.

Практична частина. Зустріч у майстерні драматурга.

Написання радіоп'єси, діалогу.

Індивідуальна робота. Аналітична робота.

Уявна театральна гра.

7. Особливості композиційної побудови творів різних жанрових форм (21 год)

Теоретична частина. Елементи архітектоніки. Композиційні особливості творів різних жанрів.

Ретроспекція та ретардація. Амебейна композиція, кільце у віршах.

Ідейно-тематичний, ідейно-художній аналіз творів.

Практична частина. Визначення композиційних особливостей творів різних жанрів.

Виконання індивідуальних завдань, їх аналіз.

8. Від гумору до сарказму (15 год)

Теоретична частина. Жанри гумору та сатири.

Байка. Гумореска. Пародія. Шарж. Епіграма. Анекдот. Сатиричний твір. Інвектива.

Практична частина. У майстерні гумориста.

Виконання творчого завдання: написання пародії на твір товариша.
Робота над творами, написаними учнями.

9. Традиції та новаторство в літературі (21 год)

Теоретична частина. Авангард і модерн: спільне і відмінне.

Постмодерн: ознаки нового. Нові гілки традиції.

Практична частина. Літературні ігри, лабораторна робота.

Індивідуально-практична робота. Аналітична робота.

10. Публіцистика та літературно-художня критика в літературному процесі (18 год)

Теоретична частина. З історії альманахів і часописів.

Сучасні періодичні публіцистично-художні журнали. Літературні альманахи.

Персоналії критиків.

Практична частина. Творче завдання: написання відгуку на твір товариша, прочитану книгу.

Індивідуальна робота.

Аналітична робота.

11. Значення художнього перекладу в літературному процесі (18 год)

Теоретична частина. Роль перекладної літератури в діалозі різних національних культур. Література без кордонів.

Проблеми художнього перекладу.

Практична частина. У майстерні перекладача.

Спроба перекладу. Робота над перекладами учнів.

12. Аналітична, індивідуально-практична робота (27 год)

Практична частина. Читання творів, визначення їх художньої цінності.

Ідейно-художній та ідейно-тематичний аналіз творів.

Визначення концепції поетичної збірки за її назвою.

Ідентифікація ліричного героя з автором збірки (твору).

Ознайомлення зі «Словником літературознавчих термінів», «Українською літературною енциклопедією».

13. У майстерні письменника (21 год)

Теоретична частина. Творчість визначних майстрів художнього слова.

Практична частина. Дослідження творчості визначних майстрів художнього слова.

Зустрічі з митцями художнього слова.

14. Підготовка до літературних конкурсів (27 год)

Теоретична частина. Літературні конкурси різних організаційних рівнів. Матеріали для конкурсу.

Вимоги до оформлення конкурсної роботи.

Основи публічного виступу.

Презентація конкурсних матеріалів.

Практична частина. Підготовка матеріалів до конкурсу, їх оформлення.

Складання доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Підготовка публічного виступу з власними творами.

15. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (24 год)

Теоретична частина. Культура ведення дебатів.

Практична частина. Участь у науково-практичних конференціях, літературних конкурсах міського, обласного та всеукраїнського рівнів.

Участь у творчих вечорах письменників, тематичних вечорах у книгарнях, засіданнях обласної організації Національної спілки письменників України.

Екскурсії до пам'ятних місць, пов'язаних із творчою діяльністю митців слова. Відвідування музеїв, виставок, клубів, театрів.

16. Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підсумки роботи гуртка за навчальний рік.

Практична частина. Літературний концерт.

Рекомендації щодо подальшої творчої діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- особливості жанрових форм прози, сучасної української прози;
- стильові напрями в літературі, періодизацію літератури;
- представників нових хвиль в українській літературі;
- підсилювальні засоби виразності, експресії;
- жанри драматургії;
- періодичні публіцистично-художні журнали, літературні альманахи;
- персоналії критиків;
- проблеми художнього перекладу.

Вихованці мають уміти:

- здійснювати аналіз твору, визначати й обґрунтовувати його найбільш сильні в художньому плані частини;
- визначати композиційні особливості творів різних жанрів;
- відрізнити декларативність від емоційно наповненого і вагомого художнього образу (твору);
- застосовувати підсилювальні засоби виразності й експресії (стилістичні фігури);
- удосконалювати власний стиль;
- готувати матеріали до участі в науково-практичних конференціях, конкурсах.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- здійснення літературного перекладу;
- редагування текстів відповідно до жанрів і стилів;
- висування ідей, відстоювання їх аргументовано;
- організування свого часу для освітньої і творчої діяльності;
- презентування результатів творчої діяльності;
- здійснення підготовки до участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів МАН України, літературних конкурсах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
Апаратура	
Комп'ютер	У разі потреби
Принтер	1
Мультимедійний проектор	У разі потреби
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	1
Телевізор	
Програвач компакт-дисків	
Канцелярське приладдя	
Ватман А-1	30 арк.

Обладнання	Кількість, шт.
Папір друкарський	500 шт.
Папір кольоровий	100 шт.
Ручки кулькові	У разі потреби

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові. Львів : Вища школа, 1989. 328 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв С. Теорія літератури. Київ : Либідь, 2001. 487 с.
3. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика. Дрогобич : Відродження, 2008. 488 с.
4. Дорофієва Н. І. Зарубіжна література : слов.-довід. Харків : Світ дитинства, 2000. 226 с.
5. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / за ред. В. О. Винника. Київ : Радянська школа, 1988. 198 с.
6. Коптілов В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
8. Лучик А. А. Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова. Київ : Довіра, 2004. 495 с.
9. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ : Довіра, 2001. 477 с.
10. Сіробаба М. В. Жанрово-строфічні модифікації українського сонета. 2-ге вид., випр. і доп. Слов'янськ : підприємець Маторін Б. І., 2013. 167 с.
11. Соловей Е. Притча про поетів. Київ : Дух і літера; 2014. 280 с.
12. Словник синонімів української мови : у 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гратюк, С. І. Головащук та ін. Київ : Наук. думка, 1999–2000. Т. 1. 1040 с.
13. Словник фразеологізмів української мови / за ред. В. Білоноженко. Київ : Наукова думка, 2008. 1104 с.
14. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 317 с.
15. Тлумачний словник української мови / уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Харків : Синтекс, 2002. 672 с.
16. Уліщенко В. Зарубіжна проза ХХ століття в школі. Харків : Світ дитинства, 2002. 256 с.
17. Уліщенко О. М. Мова чудова. Харків : Віват, 2016. 356 с.

А. П. Краснящих

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»

ВИЩИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складовою частиною системи сучасної загальної середньої освіти є дисципліни гуманітарного циклу, серед яких — курс «Зарубіжна література». Саме в процесі вивчення предмета можна найбільш повно реалізувати завдання гуманітарного виховання дітей та учнівської молоді, залучення їх до багатств світової духовної культури, духовного і морального зростання особистості, естетичного виховання, розвитку художнього смаку.

Навчальна програма гуртка «Зарубіжна література» є логічним розширенням і доповненням шкільного предмета і спрямована на досягнення учнями феномена художньої літератури як мистецтва слова в розмаїтих формах національної своєрідності світової словесності, набуття умінь і навичок науково-дослідницької роботи, реалізацію творчих здібностей обдарованих учнів, підготовку до життя в конкретному історичному соціокультурному просторі.

У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Програма реалізується в гуртку дослідницько-експериментального напрямку і спрямована на вихованців віком від 14 до 18 років.

Метою програми є формування в учнів предметних і дослідницьких компетентностей у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі зарубіжної літератури.

Завдання освітньої програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: поглибити знання із зарубіжної літератури, актуалізувати і збагатити термінологічний апарат, викликати інтерес до ознайомлення з вершинними досягненнями світової культури, оволодіти теоретичними основами наукової діяльності, питань методики, психології, технології, організації та проведення науково-дослідницької діяльності;
- *практичної*: формувати вміння і навички літературознавчого аналізу, розвивати вміння визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість творів світової літератури, зокрема в зіставленні з творами української літератури та інших видів мистецтва, виробити навички

порівняльного літературознавства, опанувати літературну мову, оволодіти методикою оброблення наукової інформації та її передачі, формувати навички самостійної літературознавчої роботи;

- *творчої*: формувати творчий підхід до науково-дослідницької діяльності, інтерес до вітчизняної та світової літератури; формувати потребу в читанні художніх творів; удосконалювати усне і писемне мовлення, а також мислення (образне, асоціативне, абстрактне, логічне, критичне та ін.); розвивати естетичний смак, високу читацьку та загальну культуру; реалізовувати потенційні можливості творчої особистості;

- *соціальної*: залучати до найвищих досягнень світової культури і національних духовних цінностей через вивчення літератури; навчати переймати найкращий духовний досвід і втілювати його у власне життя; виробляти уміння самостійно здобувати інформацію, поновлювати, коригувати й інтерпретувати її в повсякденні; розвивати здібності сприймати або вислуховувати іншу точку зору, що йде від розмаїття художніх світів, естетичних систем і стилів світової літератури; виховувати повагу до духовних скарбів людства, українського народу; формувати позитивні якості емоційно-вольової сфери.

Програма передбачає один рік навчання за вищим рівнем — 324 години на рік, 9 годин на тиждень.

Програма забезпечує формування вмінь і навичок щодо застосування теоретичних знань на практиці. Використовуються різноманітні методи навчання, а саме: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький, взаємодії педагога й учнів (бесіда, дискусія), самостійної роботи. Програмою передбачено застосування інтерактивних методів, як-от: групові (робота в парах, робота у трійках, змінювані трійки, карусель, акваріум) і фронтальні (велике коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз дилеми / проблеми, мозаїка). Серед організаційних форм перевага надається лекції, лекції з елементами бесіди, практичному заняттю, навчальному заняттю (семінару), самостійній роботі слухачів, бібліографічному практику, індивідуальній роботі.

Індивідуальна робота з вихованцями передбачає консультації з науково-дослідницької роботи, роботу в архівах, бібліотеках, музейних сховищах, роботу з каталогами, оброблення й узагальнення результатів пошуково-дослідницької діяльності, поглиблене вивчення деяких питань літературознавчої науки.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби.

Контроль знань здійснюється у формі тестування, вирішення проблемно-пошукових завдань, підготовки творчих, науково-дослідницьких робіт.

Програма може використовуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організуються згідно з Положенням про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	1	3
2.	Літературознавство як наука про літературу	3	3	6
3.	Основні етапи розвитку літературознавства	3	9	12
4.	Літературознавчі школи і методи XIX ст.	3	9	12
5.	Літературознавство XX ст.	3	9	12
6.	Література як мистецтво слова	3	6	9
7.	Образність як ознака художності літератури	3	9	12
8.	Поділ літератури на роди, види, жанри	3	3	6
9.	Зміст і форма літературного твору	3	9	12
10.	Художня мова. Тропи	3	9	12
11.	Поетичний синтаксис. Фігури поетичної мови	3	6	9
12.	Фоніка	3	6	9
13.	Віршування	6	9	15
14.	Літературні напрями і культурні епохи	3	9	12
15.	Міф і міфопоетика	3	3	6
16.	Міфопоетичний аналіз тексту	3	9	12
17.	Міфологія Стародавньої Греції та Риму	3	9	9

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
18.	Міф у давньогрецькій літературі	3	9	12
19.	Міф у римській літературі	3	6	9
20.	Античність як підґрунтя і арсенал європейської культури	3	6	9
21.	Декаданс	3	9	12
22.	«Нова драма»	3	9	12
23.	Модернізм у світовій літературі	6	9	15
24.	Авангардизм	3	9	9
25.	Екзистенціалізм і література абсурду	3	9	12
26.	Постмодернізм	3	15	18
27.	Основи науково-дослідницької діяльності	11	34	45
28.	Підсумок	3	—	3
Разом		97	227	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання роботи гуртка. Порядок і план роботи гуртка.

Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична частина. Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки учнів.

2. Літературознавство як наука про літературу (6 год)

Теоретична частина. Теорія літератури серед інших літературознавчих дисциплін. Основні й допоміжні галузі літературознавства.

Взаємозв'язок теорії літератури з мовознавством, мистецтвознавством, історією, психологією, філософією, соціологією, етикою, естетикою, логікою, іншими науками.

Практична частина. Розроблення таблиці «Основні й допоміжні галузі літературознавства».

3. Основні етапи розвитку літературознавства (12 год)

Теоретична частина. Зародження літературознавства в античну епоху. Аристотелівська і платонівська концепція мистецтва.

«Поетика» Аристотеля.

Погляди на мистецтво в епоху Середньовіччя. Естетика Відродження.

Класицизм. Н. Буало як теоретик класицизму. Трактат «Поетичне мистецтво».

Зародження та становлення української літературної теорії. Києво-Могилянська академія.

Давні поетики. Естетика Просвітництва. Праці Д. Дідро і Г. -Е. Лессінга, Ф. Шлегель як теоретик романтизму.

Класичний період у розвитку ідеалістичної естетики. І. Кант, Г. В. Ф. Гегель.

Розвиток національної теоретико-літературної думки в першій половині XIX ст. (літературно-естетичні погляди Т. Шевченка), другої половини XIX – початку XX ст. (М. Драгоманов, І. Білик, Леся Українка, І. Франко), 20–30-х рр. XX століття.

Новітня українська наукова думка.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором. Написання підсумкового тесту.

4. Літературознавчі школи і методи XIX ст. (12 год)

Теоретична частина. Міфологічна школа (значення міфів для художньої творчості, міфологічні образи, сюжети, мотиви у творах світової літератури).

Культурно-історична школа (філософія позитивізму, розуміння творчості як відтворення соціального життя суспільства, зв'язок творчості митця із широким культурним контекстом).

Біографічний метод (зв'язок художнього твору з біографічними фактами).

Порівняльний метод (компаративістика).

Практична частина. Семінар «Літературознавчі школи і методи XIX століття».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь користуватися історико-культурним, біографічним, порівняльно-літературним методами.

5. Літературознавство XX ст. (12 год)

Теоретична частина. Філологічна школа (засадничі положення філологічного (текстологічного) аналізу твору): література як вид мистецтва, історизм літературного явища, зв'язок тексту з культурно-історичним контекстом, урахування варіантів тексту, місце його серед інших творів автора і сучасників, вплив аналізованого тексту на інші літературні явища), інтуїтивізм (вплив філософського вчення на літературу, визнання ірраціональних джерел творчості), формальна школа (аналіз твору через аналіз форми), психоаналіз (пошук психологічних витоків творчості),

структуралізм (розуміння тексту як сукупності знаків, які мають значення і можуть бути розшифровані).

Наратологія. Рецептивна естетика. Постструктуралізм. Деконструктивізм.

Теорія постмодернізму. Феміністична критика. Постколоніальна теорія.

Практична частина. Семінар «Літературознавство ХХ ст.: тенденції, методи, школи».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь користуватися методами формалізму, психоаналізу, структуралізму та ін.

6. Література як мистецтво слова (9 год)

Теоретична частина. Література і наука. Наукове і художнє освоєння світу людиною.

Види мистецтва.

Синкретизм первісного мистецтва. Гіпотези про виникнення різних видів мистецтва. Проблема їх класифікації.

Художня література як мистецтво слова. Її зв'язок з іншими видами мистецтв. Словесно-образний характер літератури.

Визначення художньої літератури. Література в широкому і вузькому значенні слова. Література як людинознавство.

Практична частина. Розроблення таблиці «Види мистецтва».

Виконання творчих вправ на закріплення вмінь знаходити спільне й відмінне в різних видах мистецтва.

Виконання творчих завдань (добірка з академічного тлумачного словника значення слів для порівняльної характеристики їх з образами-описами з художніх творів; визначення на основі цих прикладів особливостей науково-теоретичного пізнання і художньо-образного відтворення дійсності).

7. Образність як ознака художності літератури (12 год)

Теоретична частина. Специфічна властивість мистецтва – в його образності. Словесно-образний характер літератури.

Художній образ і наукова абстракція. Філософське розуміння образу як будь-якого відображення життя у свідомості людей.

Визначення літературно-художнього образу. Художній образ і його стосунок до дійсності.

Види образності. Ілюстративні, фактографічні, публіцистично-ілюстративні образи.

Відмінні ознаки художнього образу – типізація, емоційність. Проблема класифікації художньо-літературних образів. Образи на рівні твору: персонаж, оповідач, розповідач, образ автора, образ читача, ліричний герой. Пейзаж, інтер'єр, художня деталь. Автологічні та металогічні образи. Словесний образ.

Практична частина. Семінар «Образи на рівні художнього тексту». Виконання творчих завдань (класифікація образів-персонажів у збірці оповідань Дж. Джойса «Дублінці»).

8. Поділ літератури на роди, види, жанри (6 год)

Теоретична частина. Рід як найбільш загальний поділ літератури.

Проблема структурування художніх творів.

Рід, вид, жанр, жанровий різновид. Історичні передумови виникнення й розвитку різних родів, видів і жанрів художньої літератури.

Епос, лірика, драма як основні роди літератури, їх жанри.

Практична частина. Розроблення таблиці «Рід, вид, жанр, жанровий різновид». Виконання творчих завдань (з'ясування жанрової специфіки твору «На Сваннову сторону» М. Пруста).

9. Зміст і форма літературного твору (12 год)

Теоретична частина. Зміст і форма твору. Взаємозв'язок змісту і форми, їх єдність і взаємозумовленість. Твір як цілість змісту і форми. Історична динаміка питання змісту і форми.

Основні елементи змісту: тема, ідея, конфлікт, характери, пафос, тенденція. Предметний і внутрішній зміст.

Визначення форми твору. Формальні елементи літературного твору: жанр, композиція, художня мова, ритм. Проблема «сюжет — фабула»: історична динаміка питання та сучасне трактування. Внутрішні і зовнішні аспекти форми.

Гармонійна єдність змісту і форми як ознака художньої довершеності літературного твору.

Практична частина. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ для визначення змістових і формальних елементів літературного твору.

Виконання творчих завдань («вирівнювання» фабули повісті Г. Джеймса «Поворот гвинта»).

10. Художня мова. Тропи (12 год)

Теоретична частина. Тропи. Різновиди тропів.

Епітет. Історія терміна. Фольклорні епітети. Прості (сполучникові та безсполучникові), розгорнуті епітети.

Порівняння: пряме, заперечне, поширене.

Метафора як один з найбільш уживаних видів тропа й одне з найбільш цікавих явищ мови і мислення. Визначення метафори.

Перенесення ознак як основа всіх тропів. Проблема природи тропа, психологія його творення в історичному розвитку. Теорія тропів О. Потебні.

Аристотель, Цицерон про метафору. Природа метафори. Метафора-загадка. Асоціації як основний принцип творення метафори. Різновиди метафори. Персоніфікація. Типи метафори: живе — неживе, неживе — живе, живе — живе, неживе — неживе.

Практична частина. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ на визначення тропів, з'ясування їх змістової функції.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії О. Введенського).

11. Поетичний синтаксис. Фігури поетичної мови (9 год)

Теоретична частина. Синтаксис художньої мови, його особливості, відмінність від синтаксису буденної мови.

Фігури поетичної мови, їх різновиди: анафора, антитеза, асиндетон, градація, еліпсис, інверсія, паралелізм, плеоназм.

Експресивні функції фігур поетичної мови (на прикладі літературних творів).

Практична частина. Написання підсумкового тесту.

Виконання творчих вправ на визначення змістової функції фігур поетичної мови.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії К. Кавафіса).

12. Фоніка (9 год)

Теоретична частина. Звукова організація вірша. Прозорість мови. Евфонія і какофонія. Специфіка звукової функції вірша. Типи звукових повторів.

Художня функція звукових повторів: емоційно-смысловая, функція виділення значимих слів, ритмічна.

Поетична гра звуком.

Символіка й містика фонічних компонентів.

Скоромовки-язиколамки. Каламбур. Анафора. Рима-луна. Ономато-пеї. Буриме. Абеткові (алфавітні) вірші. Акровірші та мезовірші. Логогрифи. Паліндроми. Анаграма, метаграма.

Зв'язок звуконаслідування із символікою і містикою віршів.

Практична частина. Виконання творчих вправ на закріплення вмінь з'ясовувати змістову функцію фонічних елементів.

Виконання творчих завдань (аналіз символіки поезії А. Рембо «Голосівки» (в інших перекладах — «Голосні»). Творче завдання «Які асоціації викликають у вас голосні звуки рідної мови?»).

Проведення літературних ігор.

13. Віршування (15 год)

Теоретична частина. Віршознавство в літературознавчих дослідженнях. Розділи віршознавства: метрика, строфіка, фоніка. Методи

віршознавства як науки. Визначення вірша. Вірш і проза. Ритм. Ритмічна організація вірша. Первинний і вторинний ритм. Форми вторинного ритму вірша. Індивідуальна своєрідність ритмічної організації вірша.

Проза і вірш як два різновиди художньої мови, спільне й відмінне між ними. Ритмічна організація прози і вірша.

Походження та розвиток віршування. Визначення віршування. Національна версифікація.

Українські системи віршування: силабічна, силабо-тонічна, тонічна. Системи віршування. Квантативне і квалітативне віршування.

Визначення рими. Походження рими. Класифікація типів рими. Спосо́би римування. Художнє значення рими, її функції: ритмічна, смислова, евфонічна, композиційна.

Строфа, її ознаки. Строфічні й астрофічні поезії. Прості та канонізовані строфи.

Практична частина. Виконання творчих вправ на визначення змістової функції елементів віршування класичних і некласичних віршів.

Виконання творчих завдань (віршознавчий аналіз поезії Б. Слущького).

14. Літературні напрями і культурні епохи (12 год)

Теоретична частина. Епоха. Напря́м. Метод. Стиль. Кореляція понять. Взаємопов'язаність зміни типів художнього світосприйняття наступності епох. Зміна епох як особливість розвитку культури.

Античність. Середньовіччя. Протилежні концепції творчості.

Ренесанс. Відродження античного світогляду, зокрема Аристотелевої сентенції «Мистецтво — це наслідування життя».

Бароко. Епоха, метод, стиль. Романтичний тип світосприйняття як основа бароко. Класицизм. Просвітництво. Сентименталізм. Романтизм. Реалізм. Символізм. Імпресіонізм. Модернізм. Експресіонізм. Футуризм. Сюрреалізм. Екзистенціалізм. Постмодернізм.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на визначення стильової домінанти літературного твору.

Виконання творчих завдань (порівняльна характеристика стилів експресіонізму і сюрреалізму).

15. Міф і міфопоетика (6 год)

Теоретична частина. Міф і літературознавчі підходи до його вивчення. Міф як цілісна система первісної культури і науки. Міф як найдавніша колективна і несвідома форма творчості. Синкретизм міфу.

Історія вивчення міфології.

Основні міфологічні теорії від античності до сучасності.

Міф про вічне повернення. Космогонізм міфу. Міфологічний культ вмираючого і воскресаючого бога. Сакральний і профанний простір.

«Світове дерево». Міфологічні синтаксис і мова. Космогенез. Ритуалізм. Сакральність/профанність. Обряд ініціації. Міфопоетика. Неоміфологізм. Архетип. Міфема. Міфологема. Мономіф. Міфомотив. Міфосимвол. Міфометафора. Міфологічний код. Деміург. Трикстер. Культурний герой.

Практична частина. Виконання творчих вправ на закріплення умінь визначати властивості і категорії міфу.

Виконання творчих завдань (порівняльна характеристика деміурга і трикстера).

16. Міфопоетичний аналіз тексту (12 год)

Теоретична частина. Алгоритм міфопоетичного аналізу тексту. Сюжет і міфологічний підтекст. Архетипи і міфологеми. Міфологічний хронотоп: циклічність, сакральний центр. Схема й етапи обряду ініціації. Міфомотиви та міфосимволіка. Міфометафора. Ритміка. «Потік свідомості» й інші художні техніки модернізму як «міфопоетична мова».

Міфологічна символіка в художньому тексті. Сонце. Місяць. Дерево. Корабель. Жіноче/чоловіче. Випробування. Жертвопринесення. Тварини-супутники. Просторові символи.

Символіка ритуалів. Хтонічне. Сакральне/нечисте. Схема ініціації в розгортанні фабули.

Поклик до мандрів. Відкинення поклику. Заступництво. Порогова ситуація. «У череві кита». Шлях випробувань. Зустріч з Богинею. Спокуса. Примирення з батьком. Винагорода в кінці шляху.

Практична частина. Семінар «Міфомотиви та міфосимволіка».

Виконання творчих завдань (аналіз міфологічного підтексту роману «У дорозі» Дж. Керуака).

17. Міфологія Стародавньої Греції та Риму (9 год)

Теоретична частина. Гармонізація космосу і структурування всесвіту під час зміни небесних богів.

Титани і гіганти. Генеалогія олімпійських богів. Діти Зевса. Олімпійський пантеон богів. Принципи олімпійського світовпорядкування. Диференційовані функції богів.

Поняття «героїзм». Типи героїзму. Тезей, Ясон, Одиссей, Геракл. Головний зміст образів героїв, спільні та специфічні ознаки.

Основні цикли міфів. Троянський цикл. Фіванський цикл. Міфи про аргонавтів. Елевсинські містерії. Орфічні містерії.

Політичний характер і специфіка римської релігії та міфології.

Практична частина. Виконання творчих вправ на визначення головного змісту образів богів і героїв.

Виконання творчих завдань (укладання таблиці відповідності римських і грецьких богів).

18. Міф у давньогрецькій літературі (12 год)

Теоретична частина. Гомерівський епос. Міфи про Троянську війну.

«Іліада» як військово-героїчна епопея. Особливості композиції поеми, два сюжетоутворювальні мотиви: гнів Ахілла і воля Зевса. Герої і боги, їх образи і діяння.

«Одіссея» як казково-пригодницька епопея. Особливості будови, мотиви повернення і помсти героя. Дидактичний епос Гесіода. Систематизація моральних правил і міфологічних переказів.

«Теогонія» і систематизація міфологічної традиції.

«Роботи і дні»: ідея праці і справедливості, світ людей і богів.

Лірика. Елегія як поезія повчань і роздумів, елегійний дистих. Ямб, його сатирично-викривальний і особистий зміст.

Тема батьківщини і масового героїзму (Тіртеї), особиста тема (Архілох). Відбиття політичної боротьби в елегіях Солона і Феогніда. Епіграми Симоніда.

Мелічна поезія: строфічна будова пісень.

Алкеї: громадянські, застольні і любовні теми.

Особистий зміст і фольклорні форми в ліриці Сапфо.

Анакреонт: трактування любовної і застольної тематики.

Хорова лірика, її види і способи виконання.

Походження трагедії. Організація театральних вистав. Свідectво Аристотеля про походження і розвиток драми. Дифірамб і його виконавці. Значення культу Діоніса. Організація драматичних змагань. Афінівський театр, хор і актори, театральний реквізит, декорації, костюми, маски, глядачі. Структура драми, міфологічна тематика. Теорія катарсису і трагічного героя (Аристотель). Есхіл як «батько трагедії». Трилогія «Орестея»: актуально-політичні моменти та філософський зміст, інтерпретація міфу про Атридів.

«Прометей прикутий»: міф про Прометея і його інтерпретація Есхілом, конфлікт між борцем за щастя людства, прогрес, гуманізм (Прометей) і деспотією, силою влади (Зевс), зіткнення і взаємодія характерів.

Софокл. Проблематика і драматургічна структура трагедій «Антигона», «Цар Едіп».

Еврипід. Трагедії «Медея», «Гіпполіт», «Іфігенія в Авліді».

Практична частина. Семінар «Творчість Есхіла».

Виконання творчих вправ на визначення міфологічної тематики літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз трагедії Еврипіда «Медея»).

19. Міф у римській літературі (9 год)

Теоретична частина. Творчість Лівія Андроніка: віршова форма, тематика, «Латинська Одиссея», гімн Юноні.

Поема Тіта Лукреція «Про природу речей»: філософське підґрунтя, концепція наукового світогляду, структура.

«Енеїда» Вергілія: міфологічне підґрунтя, співвідносність із грецькими традиціями, проблематика.

Творчість Горация: жанрова своєрідність, тематичне розмаїття, міфологічне підґрунтя.

«Історія від заснування міста» Тіта Лівія: стиль, зміст, оповідальна манера.

Поетична спадщина Секста Проперція: присвячення, міфологізм, відбиття політичних постулатів, ідеалізація подружнього кохання.

«Метаморфози» Овідія: науково-оповідальна манера, структура, аналіз кола проблем.

Новаторство Сенеки, трагедія «Медея».

Поема «Фіваїда» Публія Папінія Стація: гомеро-вергіліївська традиція, структура.

Поема «Аргонавтика» Валерія Флакка.

«Метаморфози, або Золотий осел» Апулея: поетика, характеристика образів, проблематика.

Практична частина. Семінар «“Енеїда” Вергілія».

Виконання творчих вправ на закріплення умінь визначати міфологічну тематику літературного твору.

Виконання творчих завдань (аналіз трагедії «Медея» Сенеки).

20. Античність як підґрунтя і арсенал європейської культури (9 год)

Теоретична частина. Античність і форми її рецепції в літературі від Середньовіччя до XIX ст. Специфіка використання античних образів у поезії вагантів.

Смислова і художньо-естетична роль античних образів у «Божественній комедії» Данте.

Рецепція античних образів у поезії і драматургії В. Шекспіра.

Античні мотиви й образи у творчості Й. В. Гете.

Античні мотиви й образи в англійському романтизмі.

Античні образи, сюжети, теми в літературі XX–XXI ст.: міф про Одиссея, міф про Прометея, образ Сізіфа, рецепція образу Едіпа, образи Медеї та Федри, міф про Орфея.

Практична частина. Семінар «Міф про Одиссея в літературі XX–XXI ст.».

Виконання творчих вправ на закріплення умінь визначати міфологічне підґрунтя літературного твору.

Виконання творчих завдань (укладання таблиці типологічних ознак міфологічних образів).

21. Декаданс (12 год)

Теоретична частина. Коло журналів «Жовта книга» і «Савой».

Протиставлення декадентства реалізму.

Теорія суб'єктивізму в мистецтві.

У. Пейтер як ідеолог декадентства.

Естетизм О. Уайльда. Позиція «чистого мистецтва» («мистецтва для мистецтва»). Самоцінність художньої творчості. Культ краси, відділення краси від морального начала. Заперечення необхідності пізнання дійсності. Художнє втілення ідей естетизму в романі «Портрет Доріана Грея».

Натуралізм: зображення фізичного і морального виродження. Вплив ідей позитивізму (О. Конта і Г. Спенсера). Г. Флобер і французька література 1860–1890 рр. Теорія «трьох факторів» І. Тена. Творчість братів Жюль й Едмона де Гонкурів. Роман Ж. К. Гюїсманса «Навпаки» і криза натуралізму. Естетична теорія Е. Золя («Експериментальний роман», «Натуралізм у театрі»). Концепція і структура романного циклу «Ругон-Маккари». Співвідношення натуралізму, реалізму, імпресіонізму у творчому методі Е. Золя.

Імпресіонізм у живописі та літературі.

Бодлерівська традиція в поезії кінця ХІХ ст.

Концепція «відповідностей».

Ідейна і творча спадщина літературного угруповання «Парнас».

Символізм: принцип «сугестивності», «поетичної таємниці», «музичності». С. Малларме про естетичні принципи поезії символізму. П. Верлен як реформатор французького вірша: «Поетичне мистецтво».

Імпресіонізм і символізм у поезії П. Верлена. «Пейзаж душі» у французькому поетичному імпресіонізмі.

Творчість А. Рембо, програма «ясновидіння», її художнє втілення («Голосівки», «П'яний корабель»).

Неоромантизм: відродження традицій пригодницької літератури, поезія мандрівок у далеких країнах, зображення сильної, яскравої особистості. Тема двійника у психологічному романі «Дивна історія доктора Джекіля і містера Хайда» Р. Л. Стівенсона.

Розвиток образу «байронічного» героя в повістях Дж. Конрада «Тайфун» і «Ностромо».

Розвиток традицій детективного жанру у творчості А. К. Дойла.

Практична частина. Виконання творчих вправ на характеризування літературних напрямів доби декадансу.

Семінар «Роман Ж. К. Гюїсманса “Навпаки” як “Біблія декадансу”».

Виконання творчих завдань (написання реферату «Програма ясновидіння» А. Рембо»).

22. «Нова драма» (12 год)

Теоретична частина. Г. Ібсен як фундатор західноєвропейської «нової драми».

Еволюція творчого методу, розмежування з національною романтикою («Пер Гюнт» як витончена романтична поема і різкий «антиромантичний випад»).

Проблемно-поетологічні засади «нової драми»: характер конфлікту, композиції, концепція героя, специфіка мови («Ляльковий дім»). Поглиблення психологізму у творах Г. Ібсена («Дика качка»). Дж. Джойс про Г. Ібсена.

Драматургія А. Чехова. «Нова драма» кінця XIX – початку XX ст. і драматургія А. Стріндберга.

Формулювання й реалізація принципів натуралістичного театру в п'єсі «Фрекен Юлія».

Натуралізм, символізм і неоромантизм у творчості Г. Гауптмана («Ткачі», «Затонулий дзвін»).

М. Метерлінк і символістська драма. Естетичні засади театру М. Метерлінка («Скарби смиренних»).

«Театр мовчання» й одноактні п'єси-притчі («Сліпі», «Непрохана»).

«Театр спокою» і п'єса «Синій птах».

Б. Шоу й англійська драма кінця XIX – початку XX ст. Б. Шоу та Г. Ібсен («Квінтесенція ібсенізму»). Особливості драматургії Б. Шоу 90-х рр. XIX ст. («Неприємні п'єси» і «Приємні п'єси»). Новаторство драматургічного методу Б. Шоу, парадокс у його творчості («Пігмаліон»).

Практична частина. Семінар «Естетичні засади театру М. Метерлінка».

Виконання творчих вправ на визначення характеру конфлікту в «новій драмі».

Виконання творчих завдань (визначення типологічних ознак «нової драми»).

23. Модернізм у світовій літературі (15 год)

Теоретична частина. Історія поняття «модернізм». Модернізм і декадентство, модернізм і авангард. Модернізм як епоха. Модернізм як художній метод і стиль. Літературні напрями модернізму. Експресіонізм як художній метод, напрям, стиль.

Проблема творчого методу Р. М. Рільке. Світ і людина в поезії Р. М. Рільке («Книга годин»). «Нові вірші» («поезія-річ»). Тема повноти буття в пізній ліриці поета («Сонети до Орфея»). Р. М. Рільке й Україна.

Художній світ Ф. Кафки. Специфіка світосприйняття. Творчість як проєкція «внутрішнього пекла». Ф. Кафка і проблема відчуження людини.

Філософія абсурду у творчості Ф. Кафки. Притчовий характер творів. Взаємопроникнення умовно-фантастичного і реального, алогічного і раціонального, суб'єктивізація часо-простору; нове заломлення гротеску.

«Онірична» поетика новел Ф. Кафки («Вирок», «Перевтілення», «У виправній колонії» та ін). Романи-притчі «Процес», «Замок». Ознаки романтичного гротеску, натуралізму, експресіонізму, сюрреалізму, екзистенціалізму у творчості Ф. Кафки.

Роман «потому свідомості» у літературі ХХ ст. Внутрішній монолог і «потік свідомості». М. Пруст. Проблема художнього методу М. Пруста. Рання імпресіоністична проза. Суб'єктивна епопея «У пошуках втраченого часу» і література «потому свідомості» (концепція інстинктивної пам'яті, образ оповідача, проблема часу).

Динаміка модернізму у творчості Дж. Джойса. Роман-міф. Філософія і поетика роману «Улісс». Гомерівські, біблійні та шекспірівські алюзії в романі. Концепція людини. Концентрація та розмаїття художніх засобів, прийомів літературної техніки. Дж. Джойс і література ХХ ст. Специфіка «потому свідомості» в англійській психологічній прозі: «Місіс Делловей» В. Вулф. Особливості «потому свідомості» в ранній творчості В. Фолкнера («Галас і шал»).

Неоміфологізм у модернізмі. «Мовчання сирен», «Прометей», «Посейдон» Ф. Кафки. «Джакомо Джойс», «Улісс» Дж. Джойса. «Едіп» і «Тесей» А. Жіда. «На маяк», «Орlando», «Хвилі», «Роки» В. Вулф. «Галас і шал», «В свою останню годину», «Святилище», «Світло в серпні» В. Фолкнера. «Цинамонові крамниці», «Санаторій під клепсидрою» Б. Шульца.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на визначення стилю «потому свідомості». Виконання творчих завдань (визначення й обґрунтування жанру твору «Галас і шал» В. Фолкнера).

24. Авангардизм (9 год)

Теоретична частина. Сукупність авангардистсько-модерністських напрямів: кубізм, футуризм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, «алітература» («театр абсурду» і «новий роман») та ін. «Авангардистські» літературні течії початку ХХ ст. (кубізм, футуризм та ін.).

Творчість Г. Аполлінера як сполучна ланка між поезією декадансу і модернізму. Сутність художнього новаторства Г. Аполлінера.

Футуризм як найбільш яскраве явище в процесі «дегуманізації» мистецтва. Психологія і філософія явища. Естетика і поетика (актуалізація експерименту і слово-образ), футуризм і народне мистецтво. Примітивізм і футуризм. Національні форми перебігу.

Експресіонізм. Катастрофізм і апокаліптичність світосприйняття. Проблема батьків і дітей, оновлення світу, естетичного бунту. Гротескне і фантастичне в експресіонізмі, характер образності. Поезія Г. Тракля, Г. Гейма, Г. Бенна. Монологічність і публіцистичність експресіоністської «драми крику» (Е. Толлер, В. Газенклевер).

Сюрреалізм: філософсько-естетичні позиції (інтуїтивізм А. Бергсона, психоаналіз З. Фрейда), принцип «автоматичного письма», «приголомшлива метафора», монтаж, функція сновидінь.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді на тему за вибором.

Виконання творчих вправ на закріплення умінь визначати і характеризувати літературні течії авангардизму.

Виконання творчих завдань (аналіз поезії Г. Тракля).

25. Екзистенціалізм і література абсурду (12 год)

Теоретична частина. Екзистенціалізм як філософська і літературна течія. Роман «Нудота» як філософсько-естетичний маніфест Ж.-П. Сартра. Драматургія Ж.-П. Сартра («театр ситуацій»). Трансформація античного міфу і проблема вільного вибору в п'єсі «Мухи».

Творчість А. Камю. Створення моделей «абсурдного світу» й «абсурдної людини». Метафізичний і соціальний зміст роману «Сторонній». Концепція «природної людини». Проблема морального вибору в романі «Чума». Історична основа алегоризму в романі.

Вплив екзистенціалізму на формування «нового роману». Характерні особливості творчості А. Роб-Грійє («шозизм», «школа погляду»), М. Бюотра (неоміфологізм), Н. Саррот («тропізми»).

Філософсько-естетична концепція «театру абсурду». С. Беккет, Е. Іонеско. Деструкція часо-простору, дії, персонажа, мови.

Неоміфологізм в екзистенціалізмі і літературі абсурду. «Самопізнання Дзено» І. Зево. «Людина без властивостей» Р. Музіля. «Засліплення» Е. Канетті. «Фердидурке» В. Гомбровича. «Мухи» Ж.-П. Сартра. «Міф про Сізіфа» А. Камю. «Мерфі», «Молой», «Мелон вмирає», «Уот» С. Беккета.

«Голомоза співачка», «Стільці», «Носороги» Е. Іонеско. «Бляшаний барабан», «Кішка і миша», «Собачі роки» Г. Грасса. «Пастка-22», «Щось трапилось», «Уяви собі картину» Дж. Геллера.

Практична частина. Семінар «Теорія і літературна практика екзистенціалізму».

Виконання творчих вправ на визначення проблематики екзистенціалізму.

Виконання тестових завдань.

Виконання творчих завдань (аналіз драми С. Беккета «Чекаючи на Годо»).

26. Постмодернізм (18 год)

Теоретична частина. Постмодернізм як культурологічна категорія і тип творчого світобачення. Постструктуралізм і деконструктивізм (М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж.-Ф. Ліотара, Ю. Крістева та ін.). Інтелектуально-ігрова, рефлексивна природа постмодернізму. Модель світу в постмодернізмі: принцип «максимальної ентропії», рівномовірності та рівноцінності усіх елементів. «Світ як хаос», «епістемологічна невпевненість», тотальна плюралістичність, позасистемність.

Засоби створення навмисного «хаосу тексту» (стилістичний еkleктизм, вторинність, інтертекстуальність, довільне фрагментування, повтори, переліки, суміщення та ін. Метатекст. «Постмодерністська чуттєвість». «Смерть автора». Пародія, пастиш. Симулякр. Багаторівневе письмо («подвійне кодування»). Новий біографізм. Концепція метарозповіді. Принцип нонселекції. Епістемологічна невпевненість. Текст як різом. Постмодерністські романи Т. Пінчона, Дж. Барта, І. Кальвіно, У. Еко та ін.

Письменник як теоретик власної творчості. Симбіоз літературознавчого теоретизування і художньої вигадки. Есеїстичність викладення. Антитрадиціоналізм.

Неоміфологізм у постмодернізмі. «Королі», «Менади» Х. Кортасара. «Маг», «Мантісса» Дж. Фаулза. «Леді-оракул», «Котяче око», «Пенелопіада» М. Етвуд. «Останній світ», «Хвороба Кітахари» К. Рансмайра. «Парфуми» П. Зюскінда. «Історія світу в 10 ½ розділах», «Англія, Англія» Дж. Барнса.

«Падіння Трої», «Журнал Віктора Франкенштейна» П. Акройда.

Феномен масової культури. Ідеологічний характер (уніфікація свідомості, формування «одновимірної людини») і вторинність поетики.

Жанрові різновиди масової літератури.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді на тему «Рецепція античного міфу в “Пенелопіаді” Маргарет Етвуд».

Виконання творчих вправ на визначення «постмодерністської чуттєвості» в літературному творі.

Виконання творчих завдань (визначення й обґрунтування неоміфологізму в «Останньому світі» К. Рансмайра).

27. Основи науково-дослідницької діяльності (45 год)

Теоретична частина. Поняття про науку. Класифікація наук. Наукознавство. Структура наукової теорії. Функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій.

Поняття методу. Методологія та методика. Методологічна культура науки. Наукова парадигма. Фундаментальна, або філософська, методологія. Загальнонаукова методологія. Конкретно-наукова методологія.

Методи наукових досліджень. Методи, що застосовуються на емпіричному і теоретичному рівнях. Методи теоретичних досліджень.

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми, заявленої у назві наукової роботи; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення поставленої проблеми в науці; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна); розділи основної частини, які містять наукові положення, цитати з художніх текстів, наукових праць, висновки, література, додатки.

План-проспект.

Принципи збору інформаційного матеріалу. Ознайомлення з науковою літературою. Бібліографія. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді. Оформлення наочних матеріалів і використання технічних засобів.

Основні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці за системним, алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування, оформлення дослідницької роботи.

Підготовка мультимедійної презентації.

Складання плану захисту роботи.

Написання доповіді.

Виступ. Обговорення виступів.

28. Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення досягнень. Поради і рекомендації для подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні етапи розвитку літературознавства;
- літературний напрям, творчий метод, стиль;
- закономірності розвитку науки;
- методологію проведення наукових досліджень;
- правила оформлення результатів наукової роботи;
- варіанти виготовлення наочності для захисту наукового дослідження;
- етапи захисту роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу;
- вимоги до оформлення учнівських науково-дослідницьких робіт.

Вихованці мають уміти:

- використовувати прийоми допоміжних галузей літературознавства (бібліографія, текстологія);
- застосовувати історико-культурний, біографічний, порівняльно-літературний методи під час роботи над науковим дослідженням;
- знаходити спільне й відмінне в різних видах мистецтва;
- класифікувати художні образи на рівні літературного твору;
- розрізняти змістові та формальні елементи літературного твору;
- визначати стильову доміную літературного твору;
- визначати типологічні ознаки романтизму, реалізму, натуралізму, символізму, експресіонізму, футуризму, сюрреалізму, модернізму, екзистенціалізму, постмодернізму;
- використовувати здобутки літературознавчої науки;
- визначати пріоритетні напрями літературознавчих досліджень;
- виконувати завдання науково-дослідницької роботи за обраною темою.

У вихованців мають сформуватися компетентності:

- використання знань із літературознавства для вирішення завдань у навчанні і науково-дослідницькій діяльності;
- опрацювання наукової літератури;
- визначення теми, завдань дослідження, аргументування їх вибору;
- використання загальнонаукових і конкретно-наукових методів у роботі над дослідженням;
- створення мультимедійної презентації;
- планування захисту науково-дослідницької роботи;
- виголошування доповіді з урахуванням ситуації спілкування.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, наочність	Кількість, шт.
Комп'ютер	
Принтер	
Мультимедійний проектор	
Мультимедійна дошка	
Сканер	
Копіювальний апарат	
Накопичувач USB Flash-drive	У разі потреби
Ватман	
Папір друкарський	
Ручки кулькові	
Олівці креслярські	
Фломастери	
Ножиці	
Папки	

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Ю. А., Мурадова І. Р. Історія зарубіжної літератури кінця XIX – початку XX століття : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 188 с.
2. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
3. Висоцька Н. А. Єдність множинного. Американська література кінця XX–XXI ст. у контексті культурного плюралізму : монографія. Київ : КНЛУ, 2010. 456 с.
4. Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Є. М. Теорія літератури. Київ : Либідь, 2008. 488 с.
5. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури XX століття : навч. посіб. для вузів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
6. Денисова Т. Н. Історія американської літератури. НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2012. 487 с.

7. Джеймисон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму [пер. з англ. П. Дениско]. Київ : Курс, 2008. 504 с.
8. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. : навч. посіб. / за ред. В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковської, М. В. Кузьменко, Н. М. Віннікова та ін. Київ : Академія, 2010. 494 с.
9. Інноваційні технології та сучасний урок літератури / упоряд. І. Кузьменчук. Київ : Шкільний світ; вид. Л. Галицина, 2006. 128 с.
10. Качуровський І. Метрика. Київ : Либідь, 1994. 120 с.
11. Качуровський І. Строфіка. Київ : Либідь, 1994. 272 с.
12. Качуровський І. Фоніка. Київ : Либідь, 1994. 168 с.
13. Ковбасенко Ю. І. Антична література : навч. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 248 с.
14. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. для вищих навч. закладів. Київ : Кондор, 2003. 190 с.
15. Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : підручник. Київ : Знання, 2006. 334 с.
16. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / автор-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 2. 624 с.
17. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : Академія, 2006. 752 с.
18. Матвєєва Т. С. Курсова, дипломна, магістерська робота: етапи виконання, структура, правила оформлення, норми бібліографічного опису : метод. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 74 с.
19. Миронова В. М., Михайлова О. Г., Мегела І. П. Антична література. Київ : Либідь, 2005. 488 с.
20. Моклиця М. В. Основи літературознавства : посіб. для студентів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 192 с.
21. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя : доба романтизму. Тернопіль : Богдан, 2001. 416 с.
22. Наливайко Д. С. Літературна теорія і компаративістика. Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. 347 с.
23. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література : підр. для студ. вищих навч. закл. Київ : Либідь, 2001. 718 с.
24. Пригодій С. М., Зіневич В. В., Матасова Ю. Р., Яковенко І. В. Архетипна критика американської літератури. Сімферополь : Кримський архів, 2008. 256 с.
25. Рошко М. М. Постмодернізм у зарубіжній літературі. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2008. 52 с.
26. Павличко С. Д. Зарубіжна література : дослідження та критичні статті. Київ : Основи, 2001. 559 с.
27. Павличко С. Д. Теорія літератури. Київ : Основи, 2009. 679 с.

28. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Словенко Е. І. Наукові дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Лібра, 2004. 344 с.
29. Содомора А. Жива античність. Львів : Срібне слово. 2009. 184 с.
30. Султанов Ю. І. У світі античної літератури. Харків : Веста; Ранок, 2002. 112 с.
31. Ткаченко А. О. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства : підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Київський університет, 2003. 448 с.
32. Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль : Астон, 2002. 174 с.
33. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень : конспект лекцій. Київ : Академвидав, 2005. 208 с.
34. Фіськова С. Історія німецької літератури: періоди, напрями розвитку, ідеї, постаті : навч.-метод. посіб. Львів : ПАІС, 2003. 339 с.
35. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Слово, 2004. 240 с.
36. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література від античності до початку ХІХ сторіччя : історико-естетичний нарис. Київ : Києво-Могилянська академія, 2013. 367 с.
37. Шейко В. М., Кушнарченко Я. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. Київ : Знання-Прес, 2003. 295 с.

Н. А. Хомеча

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ФОЛЬКЛОРИСТИКА»

ОСНОВНИЙ, ВИЩИЙ РІВНІ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дослідження багатого минулого і не менш динамічного та своєрідного сучасного життя в умовах глобалізаційних процесів ХХІ ст. стає домінантою становлення і розвитку творчої національно свідомої особистості.

Актуальність навчальної програми «Фольклористика» виявляється у необхідності вдосконалення системи роботи, спрямованої на більш глибоке дослідження учнівською молоддю етнокультурної складової регіону, що формує її пошуковий, науковий і творчий потенціал. Розвиток спеціальних навичок дослідника фольклору відбувається в процесі введення учнів у формат вузькогалузевого спілкування й опанування термінологічною і практичною системою роботи зі зразками уснопоетичної спадщини народу на заняттях секції.

Програма розроблена для юних науковців, які вирішили провадити науково-дослідницьку діяльність у секції «Фольклористика» системи Малої академії наук України.

Новизна програми «Фольклористика» полягає в орієнтації на розвиток дослідницької компетентності поціновувача, збирача й інтерпретатора фольклорного матеріалу, поглиблення етнокультурного виховання, формування філологічних і науково-дослідницьких здібностей обдарованої молоді.

Метою навчальної програми є формування в учнів компетентностей у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі фольклористики.

Основні **завдання** полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: поглибити етнографічні, географічні, історичні, краєзнавчі, культурологічні знання; розширити знання з історії, етнології, філології, мистецтва; сприяти активізації наукового пізнання уснопоетичної спадщини рідного краю і народу; формувати стійкий інтерес до творчості, пошукової та науково-дослідницької діяльності;
- *практичної*: розвивати практичні вміння і навички збирача фольклорного й етнографічного матеріалу (польових записів); виробити уміння використовувати самостійно здобуті знання для вирішення навчального

завдання; формувати навички пошуково-дослідницької діяльності; оволодіти прийомами розшифрування польових матеріалів, фондування зібраних записів;

- *творчої*: формувати самостійне, критичне, творче мислення; розвивати фольклористичні, творчі, мовленнєві здібності, мотиваційну сферу, потяг до нових ідей, уміння творчо підходити до вирішення практичних завдань; опановувати новітні технічні засоби презентації науково-дослідницьких проєктів; підвищувати інтерес до пошуково-пізнавальної діяльності;

- *соціальної*: виховувати творчу особистість засобами народнопоетичного слова; навчати розуміти важливість впливу морально-етичної культури рідного народу на утвердження ціннісних пріоритетів слухачів МАН; формувати національну самосвідомість, гордість за багату і незнищену усну традицію українців; розвивати вміння виявляти творчу самостійність, ініціативу, волю, організувати власну діяльність; навчати дотримуватися правил етики, співробітництва; реалізовувати творчі здібності; сприяти визначенню з майбутньою професією.

Програма розрахована на учнів 10–11 класів і передбачає навчання в секції протягом двох років.

1-й рік — основний рівень — 216 год на рік, 6 год на тиждень;

2-й рік — вищий рівень — 216 год на рік, 6 год на тиждень.

У змісті програми враховано вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Естетична культура», «Історія».

На заняттях використовуються традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, евристичний, репродуктивний, дослідницький, метод взаємодії педагога й учня, метод самостійної роботи учня), інтерактивні методики навчання (робота в парах, групах тощо), спеціальні методи наукового дослідження (метод реконструкції фольклорного тексту, інтерв'ю, анкетування, розшифрування польових записів, паспортизації етнографічного матеріалу). Серед організаційних форм перевага надається навчальній лекції з коментарем, практичним заняттям, семінарам, самостійній та індивідуальній роботі.

Індивідуальна робота передбачає консультації з підготовки науково-дослідницького проєкту, роботу з фондами в бібліотеках, анкетування, збір та опрацювання польових матеріалів серед респондентів.

Контроль знань здійснюється у формі опитування, перевірки виконання наукових, проблемно-пошукових, творчих завдань.

Вищий рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Фольклористика в системі міжпредметних зв'язків. Термінологічна основа галузі	4	10	14
3.	Національна специфіка фольклору. Етнографічне районування України	4	11	15
4.	З історії української фольклористики XIX–XX ст.	4	12	16
5.	Принципи й методи дослідження фольклорного матеріалу	6	16	22
6.	Міфологія. Світогляд українців. Класифікація міфів. Етнічні архетипи українців	4	12	16
7.	Обрядовий фольклор. Календарно-обрядова творчість	10	20	30
8.	Обрядовий фольклор. Родинно-обрядова творчість	6	14	20
9.	Дитячий фольклор	6	12	18
10.	Основи науково-дослідницької діяльності	8	20	28
11.	Підготовка науково-дослідницького проекту	10	15	25
12.	Експерсії, конкурси, тематичні заходи	1	5	6
13.	Підсумок	1	3	4
Разом		65	151	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета, завдання роботи секції. Специфіка, розклад роботи секції.

Практична частина Презентація секції фольклористики: виставка-добірка учнівських наукових робіт, зустріч із переможцями конкурсів-захистів, знайомство з науковцями-консультантами.

Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки учнів.

2. Фольклористика в системі міжпредметних зв'язків. Термінологічна основа галузі (14 год)

Теоретична частина. Феномен уснопоетичної творчості. Історія появи терміна «фольклор». Виокремлення і становлення галузі. Зв'язок з літературознавством, мовознавством, історією, краєзнавством, географією, музикою тощо.

Предмет, об'єкт дослідження у фольклорі, етнографії, етнології: схожість і відмінність підходів і методів.

Поняття авторський / фольклорний текст, стилізація.

Становлення художньої літератури і відокремлення фольклорної складової культурно-історичного розвитку народу.

Слово – образ – міф – архетип. Пізнавальне, історичне, естетичне й етичне значення фольклору. Суб'єкт і об'єкт творчості у фольклорі.

Індивідуальність і колектив у фольклорі, психологія народної творчості.

Носії, збирачі, популяризатори та дослідники фольклору.

Практична частина. Укладання термінологічного словника.

Тезисне опрацювання літератури за обраною проблемою.

3. Національна специфіка фольклору. Етнографічне районування України (15 год)

Теоретична частина. Давні племена, їх вплив на формування української нації. Концепції походження українського народу.

Історична роль фольклору як політичний чинник становлення нації. Фольклор як «віднайдений скарб» доби романтизму.

Фактори впливу на розвиток фольклору (географічне розташування, історичні умови, природа, види ремесел і занять тощо).

Етнографічне районування України: Центрально-Східний регіон (Середнє Подніпров'я, Слобожанщина, Причорномор'я), Українське Полісся (Рівненське, Чернігівське, Житомирське, Київське), Західний (Волинь, Поділля,

Покуття, Опілля, Бойківщина, Лемківщина, Гуцульщина, Закарпаття і Буковина).

Географічні й історичні особливості фольклорних текстів (на етнографічному матеріалі XIX – початку XX ст.).

Практична частина. Робота з картою. Позначення етнографічних регіонів України. Опис шляхів найвизначніших збирачів фольклору XIX–XX ст.

Аналіз конкретних фольклорних зразків за схемою.

4. З історії української фольклористики XIX–XX ст. (16 год)

Теоретична частина. Фольклор у пам'ятках давнього українського письменства.

Українські романтики, їх захоплення усною народною творчістю. Осередки збирачів і популяризаторів фольклору початку і середини XIX ст.: «харківська», «київська», «західноукраїнська» школи романтизму.

Визначний внесок М. Максимовича у вивчення української народної поезії.

Фольклорні збірники першої половини XIX ст. Фольклористично-етнографічна діяльність І. Срезневського, М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича, О. Потебні, П. Житецького, М. Сумцова, М. Цертелева, Ю. Федьковича. Альманах «Русалка Дністровая» (1837).

Т. Г. Шевченко як збирач і носій фольклору. Етнографічні записи письменника.

Діяльність П. Куліша як фольклориста й етнографа. Особливості видання «Записок о Южной Руси» (1857).

Етнографічний і фольклорний матеріал, зібраний О. Марковичем, С. Руданським, Я. Рудченком та П. Рудченком, І. Манжурою, Ю. Федьковичем. Збірник М. Номиса «Українські приказки, прислів'я і таке інше».

Наукове товариство імені Тараса Шевченка як осередок фольклористичних студій кінця XIX – початку XX ст.

Фольклористична діяльність М. Драгоманова, П. Чубинського, Б. Грінченка, З. Доленги-Ходаковського, О. Кольберга та ін. Музичний фольклор у записах і студіях К. Квітки, М. Лисенка, Г. Хоткевича, О. Вересая, Ф. Колесси та ін. І. Франко, М. Грушевський, Ф. Вовк як фольклористично-аналітики. Видання «Етнографічний збірник».

Формування методологічних засад української фольклористики як окремої науки: становлення фольклористичних та етнографічних наукових шкіл. Діяльність фахових установ ВУАН.

Основні напрями і наукові платформи сучасних фольклористичних досліджень.

Практична частина. Семінари за темами: «Фольклористи XIX ст. і їх внесок у розвиток української науки», «Фольклористи й етнографи XX–XXI ст.».

5. Принципи й методи дослідження фольклорного матеріалу (22 год)

Теоретична частина. Комплексний аналітичний підхід у використанні джерел і даних, одержаних суміжними дисциплінами.

Специфіка роботи з матеріалами, зібраними етнологами, етнографами, фольклористами під час експедицій.

Етнографія як джерело й основа вивчення усної народної творчості. Описовий, порівняльно-історичний, типологічний, комплексний, компонентний (системний), компаративний, філологічний принципи.

Методи дослідження: збирання, фіксація польових матеріалів; спостереження, анкетування (письмове), інтерв'ювання (вільне, напівстандартизоване, стандартизоване), усне опитування носіїв (етнофорів); експеримент і реконструкція обряду (тексту); розшифрування польових записів; паспортизація респондентів (додатків); фондування зібраних матеріалів.

Практична частина. Виконання практичних індивідуальних і групових завдань (вибір принципів аналізу фольклорних текстів, розшифрування польових записів, їх паспортизація тощо).

6. Міфологія. Світогляд українців. Класифікація міфів. Етнічні архетипи українців (16 год)

Теоретична частина. Світ уявлень і вірувань українців. Міф і міфологічна свідомість. Демонологія, космогонія.

Дохристиянські вірування давніх слов'ян. Давня праслов'янська міфологія. Рослини і тварини в народній уяві. Взаємозв'язок людини, долі, душі.

Релігія в історії українського народу. Християнство, його вплив на розвиток української народної словесності.

Етнічні архетипи українців (Дерево Життя, Птах, Смерть, Вода, Яйце-Райце).

Магія і міфологія. Магія як найдавніший пласт народної творчості, її форми. Образність і поетика міфу.

Класифікація міфів: героїчні, космогонічні, антропологічні й антропологічні, тотемічні, теогонічні, анімістичні, календарні, історичні, есхатологічні.

Практична частина. Виконання практичних завдань за темами: «Демонологічні уявлення українців у “Записках о Южной Руси” П. Куліша і “Малорусских преданиях и рассказах” М. Драгоманова», «Різновиди міфів за студіями М. Грушевського, Я. Головацького та Г. Булашева».

7. Обрядовий фольклор. Календарно-обрядова творчість (30 год)

Теоретична частина. Поява і розвиток народного календаря. Народний прогностик.

Космогонія й астрономія. Метеорологія.

Календарна обрядовість. Календарно-побутова обрядовість: етапи формування. Обрядовість зимового циклу. Жанри зимового циклу. Звичаї, обряди весняного циклу. Жанри весняного циклу. Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарної обрядовості. Жанри літнього циклу. Обрядовість осіннього циклу, жанри.

Трудові будні й свята українця: архаїка чи «жива» традиція. Свято першої борозни. Проводи на полонину. Свято першого снопа. Обжинки.

Практична частина. Аналіз записів фольклорних та етнографічних матеріалів, пов'язаних із календарною обрядовістю.

Систематизація зразків народної творчості, що відображають календарну обрядовість українців. Аналіз систематизованих матеріалів.

Філологічний коментар до фольклорних зразків, записаних збирачами і дослідниками в різних районах України.

Проведення власного спостереження за природними явищами та запис народних прикмет.

Порівняльний аналіз календарної і трудової обрядовості.

8. Обрядовий фольклор. Родинно-обрядова творчість (20 год)

Теоретична частина. Родинна обрядовість. Весільна обрядовість. Її виникнення та становлення. Весілля як народна драма.

Символіка обрядів, її відображення у фольклорних зразках.

Родильна обрядовість.

Похоронна обрядовість.

Голосіння та їх жанрові різновиди.

Родинний побут українців. Обряди, пов'язані з будівництвом дому і новосіллям.

Сім'я, сімейний побут. Структура, функції сім'ї.

Шлюб і шлюбні звичаї.

Родинно-побутові пісні, їх різновиди.

Практична частина. Запис розповідей старожилів про родинну обрядовість.

Систематизація зразків народної творчості, що стосується родинної обрядовості, записаних у рідному краї. Розшифрування й аналіз зібраних матеріалів.

9. Дитячий фольклор (18 год)

Теоретична частина. Дитячий фольклор як синтез первісних уявлень про гармонію навколишнього світу й людських стосунків. Поетика і тропіка колисанок, забавлянок, потішок. Жанрова специфіка мотивів та образів коліскових пісень, їх зв'язок із замовляннями: збереження подвійності значення слова, його сакрального значення.

Функціональне призначення скоромовок і замовлянок.

Ритмічна і фонічна організація фольклорних текстів для дітей.

Система дитячих ігор у сучасній культурі. Рухливі ігри. Життєтворчі ігри: образ дитячих будиночків. Архетипні образи. Рольові ігри «донька-мати».

Фольклор на асфальті.

Графічні загадки.

Обряд поховання тварин у дитячій культурі.

«Страшилки»: світ архетипів, мирилки, дражнилки.

Гумор у фольклорних текстах.

Практична частина. Аналіз наданих і зібраних власноруч методом спостереження та опитування фольклорних зразків за наданими схемами.

Коментування поетичних, ритмічних, інтонаційних і композиційних особливостей жанрів дитячого фольклору.

Записування дитячих ігор з використанням методу спостереження, їх аналіз, коментування фольклорних компонентів ігор.

Аналіз новели «Діточа пригода» В. Стефаніка в контексті відображення дитячої гри: міфологічні чи суспільні уявлення фіксує письменник?

10. Основи науково-дослідницької діяльності (28 год)

Теоретична частина. Напрями наукових досліджень у фольклористиці.

Польові матеріали, фольклорна основа для здійснення наукового дослідження. Тема наукової роботи, вимоги до її формулювання. Об'єкт і предмет дослідження. Структура наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження. Принципи і методи дослідження.

Сучасний стан розроблення визначеної проблеми у фольклористиці: огляд найавторитетніших праць учених за обраною темою.

Актуальність теми, її відповідності сучасним науковим реаліям. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Пошук, специфіка опрацювання наукових джерел і польових матеріалів.

Практична частина. Розроблення концепції дослідження, визначення мети та завдань роботи.

Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності.

Складання плану наукової роботи.

Вибір методів дослідження.

Добір польового матеріалу, теоретичних і критичних джерел, необхідних для роботи. Паспортизація польових записів і впорядкування додатків.

11. Підготовка науково-дослідницького проєкту (25 год)

Теоретична частина. Загальні і спеціальні вимоги до написання різних видів науково-дослідницьких робіт з фольклористики.

Вимоги до оформлення наукових робіт.

Бібліографічний опис джерел, специфіка їх опрацювання. Розшифрування польових записів, паспортизація додатків. Редагування рукопису. Створення постера.

Практична частина. Узагальнення попередньої підготовчої роботи (обґрунтування актуальності, новизни, мети і завдань дослідження, огляд стану розроблення проблеми).

Опрацювання наукової літератури та систематизація дібраного матеріалу: конспектування, упорядкування тез, ілюстративних виписок, коментарів, сформованих додатків.

Оброблення фактичного матеріалу: грамотність розшифрування фольклорних зразків, точність цитування, коректність виписок, систематизація та диференціація записів. Пояснення термінів і понять, робота з довідковими виданнями. Оформлення цитат за вимогами. Систематизація наукового матеріалу за розділами, підрозділами наукового дослідження.

Виклад змісту наукової роботи: логічність, послідовність теоретичних і практичних компонентів, ілюстративність, доказовість суджень, інформативність і новизна оцінки явищ. Оформлення ілюстративного матеріалу.

Формулювання висновків до кожного розділу та підрозділу.

Оброблення і критична оцінка результатів наукової роботи. Узагальнення і формулювання висновків.

Упорядкування списку використаних джерел, додатків, ілюстрацій.

Редагування рукопису, підготовка наукової роботи до друку.

Підготовка матеріалів до захисту. Упорядкування доповідей.

12. Експерсії, конкурси, тематичні заходи (6 год)

Теоретична частина. Музеї, виставки, вистави, фільми, творчі етнокультурні події.

Практична частина. Експерсії до музеїв, відвідування виставок, перегляд вистав, фільмів, участь у творчих етнокультурних подіях.

Участь у конференціях, наукових семінарах, олімпіадах, конкурсах, вікторинах, виставках.

13. Підсумок (4 год)

Теоретична частина. Підсумки роботи секції за рік.

Практична частина. Презентація учнівських науково-дослідницьких робіт.

Рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької роботи. Завдання на літній період.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- основні етапи розвитку фольклористики;
- історію становлення української фольклористики;
- галузеву термінологію;
- чинники впливу на розвиток фольклору, його етнічні і регіональні особливості;
- основні засади наукової діяльності;
- вимоги до написання різних видів учнівських наукових робіт;
- правила збору, паспортизації польових матеріалів;
- ознаки та специфіку наукового стилю;
- методи і принципи аналізу фольклорного тексту;
- вимоги до композиції та оформлення наукової роботи з фольклористики;
- видатних фольклористів, їхні праці;
- етнографічне районування України;
- відмінність між фольклорним і авторським текстом;
- жанри календарно-обрядової, родинно-обрядової творчості та їх особливості;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення постера, презентаційних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- використовувати галузеву термінологію в навчанні та науково-дослідницькій діяльності;
- аналізувати наукові підходи до проблеми дослідження;
- володіти методами фольклористичних досліджень;
- складати алгоритм наукового дослідження;
- аналізувати фольклорний текст;
- дотримуватися вимог до збору етнографічного матеріалу, його опрацювання;
- працювати в бібліографічному відділі бібліотеки;
- конспектувати наукову літературу;
- обробляти, систематизувати опрацьовану наукову літературу;
- працювати з картою і таблицями;
- цитувати, оформляти посилання;
- тлумачити терміни, гіпотези;
- структурувати наукову роботу;
- формулювати висновки наукового дослідження;
- укладати список використаних джерел, додатки згідно з правилами щодо їх оформлення;
- редагувати текст;
- оформлювати ілюстративні матеріали, науково-дослідницьку роботу відповідно до вимог;
- створювати постер, мультимедійні презентації;
- укладати, виголошувати доповіді з урахуванням ситуації спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити способи їх усунення.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- застосування знань для здійснення науково-дослідницької діяльності з фольклористики;
- підготовки до публічного захисту науково-дослідницького проєкту;
- ведення дискусії за проблемними питаннями кваліфіковано;
- обговорення виступів, коментування, аналізу недоліків;
- укладання доповідей до постерного захисту, конференції;
- оформлення презентаційних матеріалів, їх висвітлення під час конференцій, конкурсів, наукових семінарів, виставок.

Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	1	2
2.	Фольклористика в системі міжпредметних зв'язків. Етапи становлення науки, її сучасний розвиток	4	6	10
3.	Принципи й методи дослідження фольклорного матеріалу	6	8	14
4.	Основи науково-дослідницької діяльності	8	10	18
5.	Український фольклор як художня система. Класифікація фольклорних жанрів	2	6	8
6.	Героїчний епос: билини, думи, історичні пісні, пісні-хроніки	6	12	18
7.	Тематичний діапазон і жанрова класифікація балад	6	10	16
8.	Казкова і неказкова проза. Народні легенди і перекази, оповідання, бувальщини	6	12	18
9.	Народна лірика. Тематична і жанрова класифікація. Пісні літературного походження. Стилізації. Романси	6	10	16
10.	Пареміографія. Жанрові різновиди. Специфіка появи таких текстів	4	6	10

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
11.	Фольклор ХХ–ХХІ ст.: репресовані жанри і реконструйована народна пам'ять. Сучасний урбаністичний і політичний фольклор	4	10	14
12.	Підготовка науково-дослідницького проекту	12	50	62
13.	Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	2	6	8
14.	Підсумок	1	1	2
Разом		68	148	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета, завдання роботи гуртка.

Практична частина. Презентація досягнень вихованців: виставка-добірка учнівських наукових робіт. Зустріч із переможцями конкурсів-захистів. Знайомство з науковцями-консультантами.

Написання тесту з метою перевірки рівня підготовки учнів.

2. Фольклористика в системі міжпредметних зв'язків. Етапи становлення науки, її сучасний розвиток (10 год)

Теоретична частина. Історія і теорія фольклору.

Система міжгалузевих зв'язків з історією, географією, мовознавством і літературознавством, культурологією, етнологією, етнографією, релігієзнавством, етикою, педагогікою тощо.

Наукові школи фольклористики ХІХ ст.: міфологічна, міграційна, історична. Видавнича етнографічна продукція кінця ХІХ – початку ХХ ст.: фахові часописи «Етнографічний збірник», «Матеріали до українсько-руської етнології», «Сборник Харьковского историко-филологического общества», «Этнографическое обозрение».

Організація фольклористичної діяльності Наукового товариства імені Т. Шевченка (Львів). Наукові школи фольклористики ХХ ст.: психоаналітична, «фінська», структурна, семіотична.

Сприяння у справі розбудови фольклористичної науки в 1920–1930 рр. Її політичне винищення, репресії стосовно науковців і фольклорних жанрів.

Роль Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М.Т. Рильського в розвитку фольклористики. Специфіка колоніального становища галузі в умовах тоталітарної держави.

Сучасні процеси в розбудові фольклористичних студій. Огляд періодичних видань: «Народознавчі зошити», «Народна творчість та етнографія», «Фольклористичні зошити», «Берегиня», «Народознавство».

Фольклористичні осередки, їхня діяльність нині.

Електронні фонди фольклористичних матеріалів.

Практична частина. Упорядкування таблиці «Основні етапи розвитку фольклористики».

3. Принципи й методи дослідження фольклорного матеріалу (14 год)

Теоретична частина. Комплексний аналітичний підхід у використанні джерел і даних.

Специфіка роботи з матеріалами, зібраними етнологами, етнографами та фольклористами під час експедицій.

Етнографія як джерело й основа вивчення усної народної творчості. Описовий, порівняльно-історичний, типологічний, комплексний, компонентний (системний), компаративний, філологічний принципи.

Методи дослідження: збирання, фіксація польових матеріалів; спостереження, анкетування (письмове), інтерв'ювання (вільне, напівстандартизоване, стандартизоване), усне опитування носіїв (етнофорів); експеримент і реконструкція обряду (тексту); розшифрування польових записів; паспортизація респондентів (додатків); фондування зібраних матеріалів.

Практична частина. Виконання практичних індивідуальних і групових завдань (аналіз фольклорних текстів; розшифрування польових записів, їх паспортизація тощо).

4. Основи науково-дослідницької діяльності (18 год)

Теоретична частина. Перспективні напрями наукових досліджень у фольклористиці. Фольклорна основа для здійснення наукового дослідження.

Вибір теми, сучасний стан її розроблення у фольклористиці.

Пошук, специфіка опрацювання наукових джерел і польових матеріалів за темою науково-дослідницької роботи.

Презентація результатів дослідження.

Практична частина. Огляд наукових праць за обраною темою.

Робота над дослідженням. Добір польового матеріалу для роботи.

Паспортизація польових записів і впорядкування додатків. Оформлення презентації результатів дослідження.

5. Український фольклор як художня система. Класифікація фольклорних жанрів (8 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика специфіки уснопоетичної спадщини. Роди і жанроподіл фольклорних текстів. Поняття «фольклорний текст» і «етнографічний масив».

Розрізнення обряду й обрядодії. Обрядовий фольклор (календарно-обрядова творчість — жанри весняного, літнього, осіннього, зимового циклів); родинно-обрядова творчість (весільні, поховальні, колискові, забавлянки); необрядовий фольклор (різновиди соціально-побутових пісень: козацькі, чумацькі, наймитські, рекрутські, солдатські, заробітчанські, емігрантські, робітничі, стрілецькі, повстанські, злодійські, батярські тощо); родинно-побутові пісні: про кохання, родинне життя, жіночу долю, сирітські та ін.; жартівливі і сатиричні пісні; пісенні монострофи (коломийки, частівки).

Композиція, тропіка, поетика народної лірики.

Практична частина. Упорядкування таблиці «Роди і жанри усної народної творчості українців».

Аналіз фольклорних зразків за запропонованими схемами.

Робота з аудіо-, відеозаписами: запис і розшифрування фольклорних текстів.

Визначення мотивів і жанрових різновидів прослуханих зразків.

6. Героїчний епос: билини, думи, історичні пісні, пісні-хроніки (18 год)

Теоретична частина. Специфіка аналізу героїчного епосу руського народу: дослідження науковців XIX–XX ст. Класифікація жанрів героїчного епосу.

Билини. Історія збирання та досліджень. Реконструкція первісних фольклорних текстів. Циклізація билин в українській фольклористиці. Сучасна класифікація жанру. Поетика, композиція билини.

Українські народні думи — унікальне явище народної традиції. Походження дум, композиція і жанрова специфіка. Ритміка. Поняття «періоду». Тематичний діапазон дум: про боротьбу українського народу проти поневолювачів, соціально-побутові думи, героїчні думи. Дослідження жанру М. Драгомановим, М. Грушевським, Ф. Колессою, Лесею Українкою, М. Рильським, М. Стельмахом, С. Мишаничем та ін. Питання романтичної стилізації: творчість Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша та ін.

Історичні пісні. Пісні-хроніки. Жанрова специфіка історичних пісень. Тематичний діапазон: пісні доби козаччини, історичні пісні періоду

Коліївщини та Гайдамаччини; історичні пісні періоду повстань ХІХ ст.; пісні національно-визвольних змагань першої половини ХХ ст. Поетика і тропіка жанру. Ритмічна і композиційна специфіка. Пісні-хроніки: тематичні групи (про історичних осіб, політичні, соціально-побутові, родинно-побутові).

Носії та збирачі героїчного епосу. Дослідники унікальної традиції та її популяризація в конкретних історичних контекстах. Героїчний епос як унікальний духовний досвід української нації. Доля носіїв і популяризаторів традиції; доля фольклорних текстів.

Практична частина. Виконання практичних завдань з аналізу композиційних і поетикальних особливостей жанрів.

Прослуховування відео-, аудіозаписів кобзарів, лірників, бандуристів, обговорення манери їх виконання.

Наукова дискусія щодо походження билин.

Підготовка семінарів «Виразники історичної пам'яті: долі виконавців героїчного епосу», «Мотиви героїчного епосу на сторінках творів письменників ХІХ–ХХ ст.».

7. Тематичний діапазон і жанрова класифікація балад (16 год)

Теоретична частина. Жанрова специфіка народних балад: поєднання епічного, ліричного і драматичного компонентів.

Класифікація українських балад.

Тематичний діапазон: про кохання і дошлюбні стосунки («Шуміла ліщина, шумів тихий гай», «Ой чиє то жито, чиї ж то покоси», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Тройзілля», «Їхали козаки із Дону додому»); про сімейні та родинні стосунки («Проводжала мати сина у солдати», «Ой пити би горівочку», «Прийшов Іван до Марійки» та ін.); на соціально-історичні мотиви («Про Довбуша та Дзвінку», «Балада про Кармалюка», «Марусяк і попадя» тощо).

Поетика і символіка балад, їх подібність до ліричних пісень.

Сюжет і композиція балади.

Народна і літературна балади: спільні й відмінні ознаки.

Історія збирання та дослідження жанру.

Практична частина. Аналіз фольклорних зразків балад за схемою.

Робота із записами Т. Шевченка, визначення їх тематики, сюжетів, системи персонажів. Зіставлення з текстами балад Т. Шевченка («Утоплена», «Лілея», «Тополя», «Причинна», «Русалка»). Специфіка осмислення фольклорного запозичення письменником-романтиком.

Аналіз балад М. Костомарова, Ю. Федьковича в контексті використання фольклорних зразків.

8. Казкова і неказкова проза. Народні легенди і перекази, оповідання, бувальщини (18 год)

Теоретична частина. Поняття «казкова»/«неказкова» проза у фольклорі народів світу. Походження українського казкового епосу: версії учених.

Розрізнення жанрів легенди і переказу. Основні групи легенд (меморати, хронікати, фабулати). Класифікація легендарного епосу (різниця в поглядах фольклористів). Тематичні групи переказів, їх зв'язок з історичними подіями в долі українського народу.

Бувальщини. Зв'язок жанру з повір'ями і демонологією. Різновиди народних оповідань, тематика, специфіка побутування.

Жанрові особливості українських народних казок. Еволюція жанру народної казки. Композиція, тропіка, міфологічна основа (етнічні архетипи), художні прийоми народних казок. Етичний ейдос і пафос казки. Історія збирання та дослідження казкового епосу.

Класифікація народного казкового епосу: чарівні (героїчні) казки, казки про тварин, соціально-побутові казки (класифікація Л. Дунаєвської: дидактичні, сімейно-антагоністичні, гумористичні, сатиричні).

Найдавніший різновид народної казки. Відмінність жанру казки про тварин і байки. Особливості композиції та поетики кумулятивних казок, їх різновиди. Типи кумуляції.

Сюжетні і композиційні особливості чарівних казок. Архетипні формули — ініціальні (хронологічні, топографічні), медіальні, фінальні. Тематика й образність чарівних казок. Алегоричність змісту. Трансформація жанру в сучасних умовах.

Поняття «літературна казка». Специфіка опрацювання фольклорних зразків письменниками ХХ–ХХІ ст.

«Неказкова» проза. Анекдоти: тематичні групи, поетика жанру, стилістика і тропіка. Байки. Небилиці: принцип деформації реального, образна алогічність. Притчі. Особливості поетики, тематика (євангельські, оповіді без біблійної основи).

Практична частина. Аналіз жанрових різновидів легенд і переказів, представлених у виданні «Історія української літератури» М. Грушевського.

Виконання творчих завдань за темою «Апокрифічні легенди в дослідженні І. Франка і М. Грушевського».

Презентація й обговорення сучасного видання (видань) українських народних казок.

Типологічний аналіз жанрів соціально-побутової і чарівної казки: спільне і відмінне в сюжеті, композиції, поетиці, архетипах.

Виконання творчих завдань «Тематичний діапазон анекдотів про історичних осіб».

Аналіз жанру притчі за схемою.

Підготовка повідомлення «Легенди і перекази мого краю».

9. Народна лірика. Тематична і жанрова класифікація. Пісні літературного походження. Стилізації. Романси (16 год)

Теоретична частина. Специфіка народної лірики, її відмінності від обрядової творчості.

Погляди фольклористів на походження ліричних пісень, їх класифікація.

Композиція, поетика, тропіка, ритміка, настроєвість народних пісень. Тематичні групи родинно-побутових пісень: про кохання і дошлюбні взаємини; про родинне життя; вдовині, сирітські, самотницькі пісні; жартівливо-гумористичні пісні. Мотиви, образність, поетика, символіка.

Суспільно-побутові пісні: жанрові різновиди — чумацькі; рекрутські, солдатські, жовнірські (зв'язок з голосіннями); кріпацькі, бурлацькі, наймитські, заробітчанські, жебрацькі, емігрантські. Тематичний діапазон, настроєвість, особливість ритмомелодики, римування, композиція.

Танкові пісні. Жанрова специфіка коломийки. Тематичний діапазон жанру (класифікація Ф. Колесси). Ритмомелодика, поетика коломийки. Поняття «коломийковий вірш». Шумки. Краков'як. Гопачки, чабарашки, дрібушки, частівки.

Пісні літературного походження, їх побутування в народі. Історія походження та розвитку романсу як жанру. Тематичний діапазон романсової лірики: тема кохання, зради, смерті тощо.

Практична частина. Визначення жанрових різновидів ліричних пісень за фольклорними зразками і через прослуховування аудіозаписів, перегляд відеоматеріалів. Аналіз мотивів пісень.

Підготовка презентації «Письменник і доля його пісні».

Аналіз специфіки використання фольклорних / літературних пісень І. Котляревським у комічній опері «Наталка Полтавка».

Аналіз використання коломийкових віршів у творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки.

Прослуховування й аналіз мотивів коломийок.

Дискусія «Романс як фольклорне запозичення чи літературна стилізація».

10. Пареміографія. Жанрові різновиди. Специфіка появи таких текстів (10 год)

Теоретична частина. Жанрові різновиди, класифікація, художня природа паремії. Поетика паремії.

Загадки, їх класифікація, жанрова специфіка, тематичні групи, поетика (метафоричність, алегоричність, порівняння, безсполучниковість, використання власних імен і чисел, фонічні прийоми — алітерація, звуконаслідування). Збірники загадок М. Номиса, П. Чубинського, В. Шухевича.

Прислів'я та приказки в дослідженнях фольклористів XIX–XX століть. Походження і поетика жанрів (афористичність, лаконізм, образність; фонічні прийоми). Збірники К. Зиновієва, М. Номиса, І. Франка. Академічне видання М. Пазяка в чотирьох томах.

Практична частина. Презентація видань збирачів, упорядників прислів'їв і приказок.

Аналіз мовної тканини тексту І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

11. Фольклор XX–XXI ст.: репресовані жанри і реконструйована народна пам'ять. Сучасний урбаністичний і політичний фольклор (14 год)

Теоретична частина. Тоталітаризм у пам'яті народу. Перекази і народні оповідання про події голодомору, політичні переслідування, руйнування святинь і пам'ятних місць (кладовищ, поховань).

Відображення міфологічних і релігійних уявлень у документальній прозі. Репресовані етнографи і фольклористи, доля їхніх досліджень. Репресовані жанри: народна молитва, псалми, духовна пісня, народні канти тощо.

Семіотика і міфологія міського простору. Урбаністичний фольклор. Жанри міського фольклору. Пісенні традиції. Семантика передбачень і загадування бажань. Образ пам'ятника в міському фольклорі. Міські перекази.

Самобутність регіону у фольклорній картині України.

Обряди сучасного міста: архаїчні риси минулого в новітній культурі. Міське весілля: традиційне і «чуже» в обряді. Семантика, міфологія обрядових елементів. Вбрання наречених: табу, мода, забобони.

Фольклор і туристичний бізнес. Топонімічні розповіді, легенди, перекази. Фольклор як кітч і бренд у туристичній міфології.

Політичний анекдот, політичні пісні. Політичні сценарії масових заходів, акцій — пародія обрядової культури. Фольклор Майдану, Інтернету.

Практична частина. Ознайомлення з виданнями Р. Конквеста «Жнива скорботи», І. Шульги «Людомор на Поділлі: (до 60-річчя Голодомору)», «Колективізація і голод на Україні: збірник документів і матеріалів» (на вибір).

Аналіз народних оповідей про події голодомору в Україні.
 Аналіз аудіо-, відеозаписів.
 Обговорення проблемних питань і дискусійних тез.

12. Підготовка науково-дослідницького проєкту (62 год)

Теоретична частина. Загальні і спеціальні вимоги до написання науково-дослідницьких робіт із фольклористики.

Бібліографічний опис джерел, специфіка їх опрацювання. Розшифрування польових записів, паспортизація додатків. Редагування рукопису.

Вимоги до постера.

Практична частина. Узагальнення попередньої підготовчої роботи (обґрунтування актуальності, новизни, мети і завдань дослідження, огляд стану розроблення проблеми).

Опрацювання наукової літератури, систематизація дібраного матеріалу: конспектування, упорядкування тез, ілюстративних виписок, коментарів, сформованих додатків.

Оброблення матеріалу: грамотність розшифрування фольклорних зразків, точність цитування, коректність виписок, систематизація та диференціація записів.

Оформлення цитат за вимогами.

Робота з довідковими, науковими виданнями. Систематизація наукового матеріалу за розділами, підрозділами наукового дослідження.

Виклад змісту наукової роботи: логічність, послідовність теоретичних і практичних компонентів, ілюстративність, доказовість суджень, інформативність і новизна оцінки явищ.

Прийоми введення, оформлення ілюстративного матеріалу. Формулювання висновків до кожного розділу, підрозділу. Оброблення, критичне оцінювання результатів наукової роботи. Узагальнення, формулювання висновків. Упорядкування списку використаних джерел, додатків, ілюстрацій. Редагування рукопису, підготовка наукової роботи до друку.

Підготовка постера, презентаційних матеріалів до захисту. Упорядкування доповідей до конференції.

13. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (8 год)

Теоретична частина. Етнографічні музеї, виставки, творчі етнокультурні заходи.

Практична частина. Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, перегляд вистав, кінофільмів, участь у творчих етнокультурних заходах.

Участь у конференціях, наукових семінарах, олімпіадах, конкурсах, вікторинах, виставках.

14. Підсумок (2 год)

Теоретична частина. Підсумки діяльності гуртка.

Практична частина. Презентація учнівських науково-дослідницьких робіт.

Рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької роботи. Завдання на літній період.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- основні етапи становлення фольклористики;
- систему її зв'язків з географією, мовознавством і літературознавством, культурологією, етнологією, етнографією, релігієзнавством, етикою тощо;
- наукові школи фольклористики XIX ст.;
- роль Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Т. Рильського в розвитку фольклористики;
- загальну характеристику специфіки уснопоетичної спадщини;
- специфіку роботи з матеріалами, зібраними етнологами, етнографами та фольклористами;
- вимоги до збору, паспортизації польових матеріалів;
- вимоги до написання науково-дослідницької роботи з фольклористики;
- етапи захисту науково-дослідницької роботи;
- вимоги до розроблення, представлення постера;
- норми культури мовлення під час захисту, ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- використовувати фольклористичну термінологію в пошуковій і науково-дослідницькій діяльності;
- використовувати методи фольклористичних досліджень;
- складати алгоритм наукового дослідження;
- аналізувати фольклорний матеріал;
- працювати з науковою літературою, укладати її список;
- структурувати наукову роботу;
- оформлювати науково-дослідницьку роботу відповідно до вимог;
- редагувати науково-дослідницьку роботу;
- створювати постер, мультимедійні презентації результатів дослідження;

- укласти план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з урахуванням ситуації спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити способи їх усунення.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- використання знань із фольклористики в пошуковій і науково-дослідницькій діяльності;
- здійснення науково-дослідницької діяльності за обраною темою;
- розроблення публічного захисту науково-дослідницького проєкту;
- ведення дискусії за проблемними питаннями кваліфіковано;
- обговорення виступів, коментування, аналізу недоліків;
- укладання доповіді;
- оформлення презентаційних матеріалів;
- висвітлення результатів наукового дослідження під час участі в конференціях, конкурсах, наукових семінарах, виставках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віннічук А. Програма з позашкільної освіти «Фольклористика» : дослідницько-експериментальний напрям / відп. за вип. О. Лісовий, С. Лихота. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2017. 52 с.
2. Гримич М. Нариси з українсько-канадської фольклористики: Богдан Медвідський. Київ : Дуліби, 2016. 312 с.
3. Росовецький С. Т. Шевченко і фольклор. Київ : Критика, 2015. 480 с.; іл.
4. Руснак І. Український фольклор : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 304 с.
5. Семенов О. Український фольклор : посіб. Глухів : РВВ ГДПУ, 2004. 25 с.
6. Сивачук Н. Український дитячий фольклор : підручник. Київ : Деміург, 2003. 288 с.
7. Франко І. Апокрифи і легенди з українських рукописів: зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко : у 5 т. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. Репринтне видання.
8. Хомеча Н. Фольклористика: методичні рекомендації до виконання наукових робіт : навч. посіб. Рівне : РМАНУМ, 2016. 88 с.
9. Хомеча Н. Фольклористика: методичні рекомендації до виконання наукових робіт : навч. посіб. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2016. 84 с.

10. Хомеча Н. Фольклористика: методичні рекомендації до виконання наукових робіт : навч. посіб. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2017. 84 с.
11. Шевченко Т. Записи народної творчості. Шевченко Т. Повне зібрання творів : у 12 т. / редкол.: М. Жулинський (голова) та ін. Т. 5. Київ : Наукова думка, 2003. С. 257–400.

Довідкові видання

1. Аркушин Г. Словник західнополіських говірок : у 2 т. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2000. 458 с.
2. Гуцульські говірки / уклад.: Г. Гузар, Я. Закревська, У. Єдлінська, В. Зеленчук, Н. Хобзей. Львів : Інститут українознавства, 1997. 232 с.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 2. 624 с.

О. М. Сидоренко

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО»

ОСНОВНИЙ РІВЕНЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування духовно-емоційної сфери людини здійснюється через зв'язок з українськими національними традиціями та світовими здобутками людства. Вони є скарбницею не лише української ментальності, а й загальнолюдських морально-етичних і естетичних цінностей. Особливої уваги у розв'язанні проблем позашкільної освіти набувають питання розвитку творчої особистості, що обґрунтовує актуальність навчальної програми «Мистецтвознавство», спрямованої на збагачення духовної складової учнів у перманентному процесі набуття знань. Такий процес є одним з основних завдань сучасної освіти, і навчальна програма з мистецтвознавства виступає надійним інструментом для його втілення. Знання вітчизняної і зарубіжної культурно-мистецької спадщини збагачують світогляд, дають можливість краще сприймати й аналізувати ті чи інші явища, сприяють вихованню патріотизму.

Новизна навчальної програми полягає в тому, що вона є комплексно-інтегрованою, побудованою на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів.

Навчальна програма розроблена відповідно до положень законів України «Про освіту» і «Про позашкільну освіту», Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, умов упровадження Концепції «Нова українська школа». У змісті програми враховані вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Навчальна програма розрахована на роботу з дітьми віком від 14 до 17 років.

Метою програми є формування в учнів предметних і дослідницьких компетентностей у процесі вивчення української і загальносвітової культури.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвивати наукове мислення у процесі проведення дослідницької, пошукової роботи; розширювати та поглиблювати знання у сфері мистецтвознавства; формувати навички науково-дослідницької діяльності; ввести учнів у цілісний мистецький процес;

- *практичної*: навчати практично застосовувати здобуті в мистецькій галузі знання, користуватися джерелами інформації, пов'язаними з площиною мистецтва; формувати естетичний мистецький смак; розвивати можливості компаративного аналізу видів, жанрів, епох, періодів мистецтва; формувати навички спостереження під час виконання практичних робіт, екскурсій, семінарів, круглих столів;

- *творчої*: розвивати творчі здібності, уяву, мистецьке бачення, уміння логічно висловлювати думки, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами мистецтва;

- *соціальної*: навчати розумінню ролі мистецтва в соціумі; заохочувати до самореалізації; виховувати культуру міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн; формувати позитивні якості емоційно-вольової сфери, потребу у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Навчальна програма передбачає один рік навчання за основним рівнем — 324 години на рік, 9 годин на тиждень.

Концептуальна ідея навчальної програми — в сучасному підході до вивчення мистецтва від його витоків до сьогодення, що дає можливість сформувати цілісне уявлення про мистецтво, здійснити компаративний аналіз не лише культурно-мистецьких епох, а й видів, жанрів, національних виявів, творчості митців, індивідуально-авторських модифікацій у тих чи інших сферах артпростору тощо. Особливий акцент зроблено на інтермедіальному (синтетичному) аспекті мистецтва у зв'язку з тенденцією взаємопроникнення різних мистецьких видів і жанрів. Значна увага приділяється засвоєнню мистецтвознавчої і загальнонаукової термінології, формуванню мовленнєвої культури учнів, вирішенню творчих завдань, проведенню науково-дослідницької роботи.

У процесі організації освітнього процесу застосовуються традиційні й інноваційні технології навчання та виховання (формування творчої особистості, колективного творчого виховання, розвивального навчання та ін.), проблемно-пошукові методи: репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, проблемного викладу, пояснювально-ілюстративний (розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація та ін.) і методи контролю та самоконтролю.

Зміст програми реалізується з огляду на здібності, вікові особливості дітей за допомогою як традиційних (індивідуальна, групова форми, методи бесіди, лекції, екскурсії, семінари, практикуми в наукових установах), так і сучасних інтерактивних форм і методів навчання (круглий стіл, тренінг, моделююча гра, дебати, навчальна дискусія, метод case-study, або метод конкретних ситуацій).

Програма передбачає активну участь учнів у наукових конференціях, семінарах, науково-освітніх проєктах і заходах для обдарованої учнівської молоді, які організують науково-дослідні інститути, заклади вищої освіти, заклади системи Малої академії наук України.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції; технічні засоби: екранно-звукові (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи), мультимедійна техніка.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові, залікові заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у конкурсах, виставках, конференціях, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук України.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	1	3
Розділ 1. Мистецтво	20	40	60
1.1. Мистецтво як вид людської діяльності	6	12	18
1.2. Види і жанри мистецтв, їх класифікаційні системи	6	12	18
1.3. Живопис як один з найдавніших видів образотворчого мистецтва	8	16	24
Розділ 2. Скульптура як вид тривимірного образотворчого мистецтва	6	12	18
2.1. Скульптура як вид мистецтва	3	6	9
2.2. Історія зародження й становлення скульптури	3	6	9
Розділ 3. Музика, театр та кіно як види аудіовізуального мистецтва	24	48	72
3.1. Музика	8	16	24
3.2. Театральне мистецтво	8	16	24

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
3.3. Кіномистецтво	8	16	24
Розділ 4. Декоративно-ужиткове мистецтво	8	16	24
4.1. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва	4	8	12
4.2. Основні жанри декоративно-ужиткового мистецтва	4	8	12
Розділ 5. Інтермедіальність у мистецтві	6	12	18
5.1. Синкретизм у мистецтві	6	3	9
5.2. Фактори взаємовпливу в мистецтві	6	3	9
Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності	30	78	108
Розділ 7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	—	18	18
Підсумок	1	2	3
Разом	97	227	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План роботи гуртка. Організаційні питання.

Мистецтво як духовна царина. Особливості впливу мистецтва на індивідуума.

Функції мистецтва.

Практична частина. Написання глосарію з мистецтвознавства.

Розділ 1. Мистецтво (60 год)

1.1. Мистецтво як вид людської діяльності (18 год)

Теоретична частина. Умови зародження і становлення мистецької діяльності. Історія зародження мистецтва.

Умови виникнення мистецтва, первинні мистецькі вияви, розвиток артпростору в різних епохах.

Компаративний аспект вивчення мистецтва.

Практична частина. Круглий стіл «Мистецтво як вид когнітивної (гносеологічної) діяльності».

Підготовка мультимедійної презентації «Мистецтво в житті та життя в мистецтві».

Підготовка контрольних запитань для участі в дискусії з теми, обраної колективно. Проведення дискусії.

Дискусія на тему «Від античності до постмодерну».

Розроблення таблиць за класифікаційними системами мистецьких епох.

1.2. Види і жанри мистецтв, їх класифікаційні системи (18 год)

Теоретична частина. Види і жанри мистецтва за способом втілення художнього образу: просторові (статичні), часові (динамічні), просторово-часові (синтетичні); за формою чуттєвого сприймання: зорові, слухові та зорово-слухові. Класифікації видів і жанрів мистецтва в працях українських і зарубіжних науковців.

Способи втілення художнього образу як основи мистецького твору.

Різні підходи до вивчення художнього образу в мистецтві. Художнє сприйняття мистецького твору.

Психолого-педагогічний аспект мистецтва.

Синтетичні мистецтва як форма взаємопроникнення видів і жанрів. Різновиди інтермедіальності.

Поняття про синестезію.

Практична частина. Ілюстрація мистецьких творів, їх аналіз у жанрово-видовому аспекті.

Розмова з митцем на тему «Просторові види і жанри мистецтва».

Створення кросвордів на жанрово-видову тематику.

Підготовка мультимедійної презентації «Візуальне мистецтво».

Семінар «Динаміка в мистецтві».

Доповідь «Художній образ як головний інструмент мистецтва».

Круглий стіл «Проблема інтерпретації. Герменевтичне коло».

Підготовка реферату «Художнє сприйняття мистецьких творів як суб'єктивний вибір споживача».

Написання відгуків на твори мистецтва.

1.3. Живопис як один з найдавніших видів образотворчого мистецтва (24 год)

Теоретична частина. Поділ живопису за призначенням: монументальний, станковий, декоративний, декораційний, мініатюра.

Жанри живопису: анімалістичний, побутовий, історичний, батальний, портрет, пейзаж, натюрморт, міфологічний, релігійний, алегоричний.

Жанрова своєрідність українських художників.

Іконопис Київської Русі та козацької доби. Вплив візантійської іконописної школи.

Техніка фрески, мозаїки, смальти, темпери.

Традиції київської школи в іконописі Московського князівства.

Практична частина. Дискусійний клуб «Образотворче мистецтво: класика і модерн».

Евристична бесіда «Жанрова парадигма живопису».

Доповідь «Монументальний живопис: основні характеристики».

Розмова з митцем на тему «Мініатюра в образотворчому мистецтві».

Написання відгуків на картини.

Семінар «Іконопис Київської Русі та козацької доби».

Створення проекту-презентації «Фреска, мозаїка, колаж, мурал». Підготовка інтерв'ю з художником.

Підготовка і виголошення доповіді «Український натюрморт».

Підготовка, написання і виголошення реферату на одну із запропонованих тем.

Розділ 2. Скульптура як вид тривимірного образотворчого мистецтва (18 год)

2.1. Скульптура як вид мистецтва (9 год)

Теоретична частина. Основні засоби художньої виразності.

Історія, розвиток світової й української скульптури. Найбільш визначні вітчизняні та зарубіжні скульптори.

Порівняльна характеристика різних епох у мистецтві скульптури. Об'єкт зображення і матеріали для його втілення.

Два основні види скульптури: кругла, рельєф. Об'єкт зображення скульптури.

Практична частина. Доповіді, проекти-презентації «Реалізм у скульптурі, модифікації реалізму, елементи фантастики», «Форми вираження скульптурних зразків», «Рельєф і скульптура: особливості та порівняльна характеристика», «Стильова своєрідність скульптурних форм».

2.2. Історія зародження й становлення скульптури (9 год)

Теоретична частина. Готика. Доба Відродження. Бароко. Класицизм. Реалізм. Епохи в мистецтві скульптури: спільне і відмінне.

Світоглядна парадигма митців-скульпторів у різні часи.

Практична частина. Бесіда «Скульптура як вид мистецтва».

Практикум «Порівняльна характеристика різних епох у мистецтві скульптури».

Розмова з митцем на тему «Об'єкт зображення скульптури. Форми вираження скульптурних зразків».

Написання відгуків на твори скульптури.
Захист індивідуальних проєктів за темами на вибір.
Створення кросвордів на запропоновану тематику.

Розділ 3. Музика, театр і кіно як види аудіовізуального мистецтва (72 год)

3.1. Музика (24 год)

Теоретична частина. Історія зародження музики як мистецтва. Первісні вияви музики. Зародження музичного мистецтва. Історичні передумови виникнення музики.

Історія становлення класичної музики. Найбільш відомі композитори Європи. Головні особливості класичного музичного мистецтва, його вплив на розвиток світової культури.

Особливості народної музики. Фольклорний і колективний характер народної музики. Українська музика, її духовне багатство.

Академічна музика: її види і специфіка. Основні характеристики української та світової академічної музики.

Становлення нового етапу в українському музичному мистецтві. Значення попмузики в модерному мистецькому просторі.

Соціальна роль сучасної музики.

Практична частина. Прослуховування класичних музичних зразків. Написання твору на тему «Музика в моєму житті».

Конкурс на найкращий есей про музичні твори.

Виголошення доповідей на учнівській науковій конференції.

Майстер-клас за участі відомого музиканта.

Евристична бесіда на тему «Музичний фольклор: українське та вітчизняне».

Підготовка проєкту-презентації «Сучасна музика».

Підготовка і виголошення доповіді «Академічна музика в житті сучасного соціуму».

Проведення анкетування про музичні вподобання українців. Прослуховування сучасних музичних творів.

3.2. Театральне мистецтво (24 год)

Теоретична частина. Виникнення театрального мистецтва. Перші вистави та актори. Первісне бачення театру як мистецтва.

Концепції театрального мистецтва.

Театр як жанр візуального мистецтва, його вплив на свідомість людини.

Акторське мистецтво.

Давня Греція і Рим як колиски світового театру. Античний театр. Драма, трагедія, комедія, трагікомедія, інтермедія. Поділ жанрів на «високі», «середні», «низькі».

Специфіка українського театру. М. Заньковецька, М. Кропивницький, П. Саксаганський — найбільш відомі діячі театрального мистецтва в Україні.

Специфіка сучасного театру.

Авангардний і неоавангардний театр.

Особливості побудови модерної вистави.

Практична частина. Семінар «Театр як жанр візуального мистецтва».

Аналіз античного театрального мистецтва на конкретних творах.

Круглий стіл «Театр корифеїв». Написання сценарію вистави для театру. Зустріч із членом Спілки драматургів України на тему «Сучасний театр: викривлення традиції».

Перегляд відеовистави.

Створення проєкту-презентації «Театр: від витоків до сучасності».

Підготовка і виголошення доповіді «Авангард і неоавангард у театральному мистецтві».

Майстер-клас «Акторське мистецтво».

3.3. Кіномистецтво (24 год)

Теоретична частина. Історія зародження кіно. Розвиток кіномистецтва у ХХ ст. Перші зразки кіномистецтва. Німе кіно.

Розвиток українського кіно. Кіностудія О. Довженка як масштабна інституція, її вплив на українське кіно.

Сучасне світове й українське кіно, особливості і тенденції.

Практична частина. Підготовка мультимедійної презентації про братів Люм'єрів.

Розмова з кінознавцем на тему «Німе кіно як перше втілення кіномистецтва».

Перегляд фільмів «Тіні забутих предків» С. Параджанова, «Криниця для спраглих» Ю. Ілленка, «Поводир» О. Саніна та «Плем'я» М. Слабошпицького.

Круглий стіл «Відновлене українське кіно».

Написання відгуків на фільм «Той, хто пройшов крізь вогонь» М. Ілленка.

Створення відеоролика про сучасну молодь.

Розділ 4. Декоративно-ужиткове мистецтво (24 год)

4.1. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва (12 год)

Теоретична частина. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва: від витоків до сучасності.

Особливості розвитку декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.

Практична частина. Перегляд зразків декоративно-прикладного мистецтва.

Зустріч із майстрами декоративно-ужиткового мистецтва.

4.2. Основні жанри декоративно-ужиткового мистецтва (12 год)

Теоретична частина. Вироби з дерева, лозоплетіння, текстиль, мереживо, інші різновиди декоративно-ужиткового мистецтва.

Кераміка, кахлі, фаянс, італійська порцеляна рококо.

Практична частина. Майстер-класи з лозоплетіння, ткацтва, гончарства. Створення проєкту-презентації «Кераміка в побуті та мистецтві».

Розділ 5. Інтермедіальність у мистецтві (18 год)

5.1. Синкретизм у мистецтві (9 год)

Теоретична частина. Синкретизм як явище. Погляди науковців на «нероздільність» первинних мистецтв. Перехід від синкретизму до окремоті в мистецтві. Практичний підхід до розгляду мистецького синкретизму. Його вияви в первісному мистецтві.

Синкрезія «література і мистецтво».

Практична частина. Підготовка медіапрезентації «Синкретизм первинного мистецтва».

Написання рефератів на одну із запропонованих тем.

Підготовка і виголошення доповіді «Синтез мистецтв. Взаємопенетрація».

5.2. Фактори взаємовпливу в мистецтві (9 год)

Теоретична частина. Типи і види факторів. Аналіз факторів взаємовпливу.

Практична частина. Евристична бесіда «Література і мистецтво. Фактори взаємовпливу».

Створення мініпроєкту «Відеопоезія».

Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

6.1. Організація дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Поняття про науку. Наукознавство. Структура і функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій. Поняття методу. Методологія і методика. Методи наукових досліджень. Наукові методи дослідження мистецтвознавчого напрямку. Основні принципи дослідження. Опис, аналіз, літературознавча інтерпретація, контекстуальне вивчення.

Методологічна база дослідження.

Перспективні напрями наукових досліджень у мистецтвознавстві. Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Мета і завдання науково-дослідницької роботи з мистецтвознавства, методика її поетапного проведення. Організація наукового дослідження. Загальна схема та основні етапи учнівського наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. План-проспект. Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, оброблення матеріалу. Конспектування. Види конспектів. Тематичні виписки, тези, план, анотація. Вибір проблеми наукового дослідження, обґрунтування її актуальності. Аналіз проблеми в науковій літературі. Розроблення структури дослідження. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Використання загальнонаукових методів і методик. Вибір наукового методу мистецтвознавчого дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Написання дослідницької роботи. Формулювання висновків. Складання й оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу. Складання плану захисту наукової роботи. Презентація результатів дослідження.

Поняття про наукову дискусію. Культура ведення дискусії.

Публічний виступ. Підготовка доповіді та її виголошення. Обговорення виступів учнів. Коментар, побажання.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Вибір теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Розроблення структури науково-дослідницької роботи. Робота з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, інтернет-ресурсами. Використання можливостей електронних бібліотек у проведенні дослідження. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел за темою дослідження, робота зі словниками (у тому числі з електронними). Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

Вибір методів наукового дослідження, оброблення даних. Написання науково-дослідницької роботи, узагальнення найважливіших результатів дослідження, формулювання висновків. Редагування тексту.

Укладання бібліографії з теми дослідження. Складання й оформлення списку літератури, додатків. Підготовка матеріалів для презентації роботи.

Складання плану захисту роботи. Захист дослідницької роботи (з мультимедійною презентацією). Виступи на шкільних, міських науково-практичних конференціях. Аналіз виступів учнів.

Розділ 7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Практична частина. Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, концертів, театрів, кінотеатрів.

Участь у конференціях, тематичних конкурсах, вікторинах, виставках. Організація та проведення свят, концертів, вечорів.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи за рік.

Практична частина. Презентація учнівських науково-дослідницьких робіт.

Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ**Учні мають знати:**

- історію і теорію мистецтва;
- періодизацію мистецтва й історичні епохи;
- напрями і школи живопису;
- давню і сучасну архітектуру та скульптуру;
- особливості музичного і театрального мистецтва, кіномистецтва;
- особливості декоративно-ужиткового мистецтва;
- жанрову систему, тематику, проблематику творів мистецтв;
- інтермедіальний аспект мистецтва;
- особливості сучасного мистецького дискурсу;
- основні методи науково-дослідницької роботи;
- структурні компоненти наукового дослідження;
- правила укладання бібліографії наукових досліджень;
- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу, наукової дискусії.

Учні мають уміти:

- аналізувати мистецькі твори з точки зору різних шкіл живопису;
- визначати твори відомих майстрів живопису, архітектури тощо;
- застосовувати здобуті теоретичні знання в науково-дослідницькій діяльності;
- орієнтуватися в особливостях мистецьких творів;
- дотримуватися послідовності й логічності викладу думки;
- добирати термінологію для оформлення наукової роботи;
- подавати інформацію логічно і точно;
- оформлювати результати дослідження;
- готувати і виголошувати доповідь;
- презентувати результати наукового пошуку;
- вести дискусію, відстоювати власну позицію аргументовано;
- складати план науково-дослідницької роботи, структурувати її зміст;
- чергувати види діяльності, визначати оптимальний час для кожного її виду;
- виокремлювати головне із загального.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- висловлювання власних оцінних суджень, вражень про мистецькі твори;
- здійснення компаративного аналізу культурно-мистецьких фактів і явищ;
- планування науково-дослідницької діяльності з дотриманням вимог;
- використовування різних методів дослідження;
- оформлення результатів дослідження;
- ведення наукової дискусії;
- розроблення презентації наукової доповіді;
- здійснення захисту науково-дослідницької роботи.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, наочність	Кількість, шт.
Комп'ютер	У разі потреби
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Магнітофон	1
USB-флешнакопичувач	У разі потреби
Відеомагнітофон	1
Телевізор	1
Програвач компакт-дисків	1
Папір друкарський	
Ручки кулькові	
Олівці креслярські, кольорові	У разі потреби
Фарби	
Пензлики	

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Н. Розвиток мистецтвознавства та художньої освіти в Україні (кінець XIX — початок XX ст.). Одеський історико-краєзнавчий музей. URL: <http://www.history.odessa.ua/publication8/stat07.htm> (дата звернення: 14.08.2020).
2. Белкіна Е. Виховання мистецтвом. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2. С. 36–38.
3. Квінн Б. Неймовірні. П'ятнадцять жінок, які творили мистецтво та історію. Київ : ArtHuss, 2018, 224 с.
4. Вовкун В. Масова культура та режисура масових видовищ : монографія. Київ : НАКККіМ, 2013. 213 с.
5. Гомперц В. Що це взагалі таке? 150 років сучасного мистецтва в одній пілюлі. Київ : ArtHuss, 2017. 528 с.
6. Гомперц В. Думай як митець. Київ : ArtHuss, 2018. 224 с.
7. Скляренко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Київ : ArtHuss, 2018. 338 с.
8. Козлов Г. Замах на мистецтво: арт-детектив. Київ : ArtHuss, 2018, 448 с.
9. Клепиков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчої особи : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1996. 295 с.
10. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 3-є вид., перероб. і допов. Київ : ВЛ «Професіонал», 2005. 240 с.
11. Казимир Малевич. Київський період 1928–1930 / упоряд. Т. Філевська. Київ : Родовід, 2016. 288 с.
12. Кормич Л. І. Культурологія (історія і теорія світової культури XX століття) : навч. посіб. Харків : Одіссей, 2002. 304 с.
13. Космолинська Н., Магдиш І. Гра в музей. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 136 с.
14. Левченко О. О. Культура творчої особистості : монографія. Луганськ : Східноукраїнський державний університет, 1999. 116 с.
15. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва в основній школі : метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2012. 128 с.
16. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2010. 274 с.
17. Пахльовська О. Срібним олівцем... *День*. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/sribnim-olivcem> (дата звернення: 25.03.2020).
18. Стренакова Г. Витинанки на уроках образотворчого мистецтва. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2. С. 26–27.
19. Олійник В. А. Сучасний погляд українського художника-ілюстратора на оформлення дитячої книги (на прикладі творчості Костя Лавра).

Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. 2011. № 7. С. 63–66.

20. Уроки образотворчого мистецтва : 5–7 класи / упоряд. Л. Шелестова, О. Гайдамака. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.
21. Франко І. Із секретів поетичної творчості : зібрання творів у 50 т. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 118.
22. Художня культура світу: Європейський культурний регіон : навч. посіб. / Н. Є. Миропольська та ін. Київ : Вища школа, 2001. 191 с.
23. Хробак О., Коричанек Р., Ванек М., Пресс Я. Як творити галерею. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 62 с.
24. Юдкін І. М. Формування визначників української культури : культурол. студії. Київ : Ін-т культурології Акад. мистец. України, 2008. 184 с.
25. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво ХХ століття. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 176 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Астапенко Ігор Анатолійович	керівник секції літературної творчості відділення української філології та мистецтвознавства Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», викладач кафедри україністики Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, кандидат філологічних наук
Краснящих Андрій Петрович	керівник гуртка Комунального закладу «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», доцент кафедри історії зарубіжної літератури та класичної філології філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат філологічних наук
Сидоренко Олеся Михайлівна	керівниця секції мистецтвознавства відділення української філології та мистецтвознавства Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», доцентка кафедри мовної підготовки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка філологічних наук
Тараненко Ольга Степанівна	керівниця гуртка «Літературна творчість» Комунального закладу «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», членкиня Національної спілки письменників України
Хомеча Наталія Анатоліївна	завідувачка лабораторії гуманітарних досліджень Комунального позашкільного навчального закладу «Рівненська Мала академія наук учнівської молоді» Рівненської обласної ради

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

**Літературознавство,
фольклористика та мистецтвознавство**

Відповідальна за випуск *Т. В. Пещеріна*

Редагування *І. В. Братащук*
Верстання *Л. В. Северенчук*
Дизайн обкладинки *О. А. Чекановська*

Формат 60×84/16. Папір офс. 80 г/м².
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 5,46.
Наклад 300 прим.

Видавництво: Національний центр «Мала академія наук України»
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019

